Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера дена ● ШОАТТА, 19 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 60 (6035). ● Мах 2 кепиг.

ШЕРАГIА ЙОАРЖАЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ!

ЦАР ДОШ ЧIОАГIА ДА

«Грознефтегаз» мехкдаьттен тази йоахкачу управленена чуйоагIача Заругаев Валентин Германович керте латтача шолгаIча цеха коллективо социалистически декхарш тIелаьцна стабильни доаца газови бензини арахецара пятилетка хьалхарча диъ шера план СССР керла Конституци тIайийца ши шу дузача денга кхочушдина. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхачалехьа 1980 шера хьалхарча квартала план кхочуш а еш, планал совгIа 500 тонна газови конденсат яккха.

Уж декхараш толамца кхочушдара шерра социалистически яхь йоаржаяь газови цеха болхлоша. Шоай дош цар дизза кхочушдерг хилар хьахьокх доахкача къахьегами толамаша. ДIайахача диъ шера хьа а яьккха, кийча а яь дIаяхийтай цеха коллективо Грознески газ чакхйоахача заводе 25509 тонн газови конденсат, из хул планагIа лаьрхIачул 5179 тонн дукхагIа. Диъ шера задание совгIа яьккхай 14,8 миллион кубически метр газ, къахьегама овсарле лакхъяра наденни 4,7 процент тIехкхоачашъяьй. Арахецачи продукцега дIабоаца мах лохбарах, планал совгIа продукци маьхала яккхарах, бийдол, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярех планагIа лаьрхIачул совгIа пайда баьб 130 эзар сом.

Иштта болх беча коллективе хьинар кхо ца деш къахьегаш хиларца белгалбаьнна ба компрессорий машинисташ Кондратенко Александр, Резников Алексей, Исламов Аслинбек, иштта Рудаков Ивана кулгалду технологически оборудоваьнеи ремонт ю слесарий бригада, операторш Магомадова Малика, Шевлякова Валентина, кочегараш Жимаринская Екатерина, Малюженко Прасковья, кхы дукххабараш а.

А. ТИЩЕНКО.

Пятилетка диъвагIа шу доладелча денз «ХIара балха денна — дикала ЗнакI» яхача девкагIа къа а хьегаш, ше доаха толамаш денгара денга дикагIа хулийташ хьайоагIа В. И. Ленина цIерагIча Грознески мехкдаьтта чакхдоахача завода парафинови цеха коллектив. Цо дикка лакхъаьй оборудоване балха овсарлен арахецача парафина диколе. Ер шу доладелча денз планал совгIа массехк бIаь тонн тIехдика парафин ара а хийца дIадоахьийтед цеха технологаша. Цу балха тIа хьинаре дакъа лаьцад оператора Переходько Нинас.

СУРТА ТIА: оператор Н. Переходько.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХIАРА ГIИШЛОННА — ТIАХЬОЖАМ

ХIара балха ди дикача къахьегама толамаща белгалдоахаш болх беш ба пятилетка диъвагIча шера «Чечингушводстрой» гIишлошъечa управлене № 5 йолча дIа-юха лелача механизированни колонна гIишлонхой. Цар тIагIертта къовсам лоаттабу шера плани тIайийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара. ГIишлон-монтажни балхаш дара диъ бетта план а толамца кхоачашъяьй цар. ГенподрядагIа гIишлон-монтажни балхаш дара паччахьалкхен план 120 процента шоай низаца гIишлош хьалъяра задани 100,7 процента кхоачашъяьй.

Механизированни коллективо хьалдеча гIирсех эггара доккхагIчарех ба город Аргуне хьалдеш дола 120 квартира йола цIа. Хьинар кхо ца деш къахьегаш ба гIишлонхой йиладача хана уж цIенош эксплуатаце дIададара. ХIанз укхазара отделочни балхаш чакхдоалаш латт. Хьа ца къовсаш хьинаре къахьегаш я укхаза Каимова Манька керте латтача отделочникий бригада. Шоай новкъосташта хьоххам телаш бригаде къахьегаш ба штукатураш Абусаидова Шарап, Магомедова Барет, Хамидова Роза, кхы дукххабараш а. Байнача бетта лаьржача социалистически яхье дика къахьегама толамаш дахарах бригадана елар карара хара теза. Це хьинел, Бригада отделочникий сийна массехказза айнай къахьегама сийлен байракх.

Царца хадданза социалистически яхь лелаеш я Дорошенко Эля керте латтача отделочникий коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеш йола бригада. Ший графикал хьалха юлаш хьадоагIа из бригада а. Цо еш йола штукатурка, тохаш йола кIир, хьоклаш дола басар дика хара хилац. Иштта дика къахьегаш ба III степеня Къахьегама Сийлен орден лелаю Атаева Ибант, Сулейманова Мария, Нагаль Антонина, кхыбараш.

ДIадахача шера Ерригсоюзни социалистически яхье яьнача бригадашта юкъе хьаллара моттиг а йоаккхаш котъяьлар из коллектив. Из толам боаккхача доккха дакъа лаьцад бригадира Дорошенко Элис. ХIана аьлча, ший коллектива къахьегам кхеямца вIаштIехьбаьккхар, социалистически яхьа кулгалдеца эргадаьккхар из я. Цул совгIа, паччахьалкхен плани тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара шоай хьинар кхо ца деш кхьахьийгар бригадерча отделочникаша а.

Коллектива дика кулгалхо хиларал совгIа, Эля кагирхой дикагIйола хьехамча а я. Цо ший опыт дог рааза доалаш дIайоаэнйташ, эшаш дола гIо-новкъостал деш хьалхехебаь говзанчаш дукха ба. Царех я отделочница Прикааччикова Валентина. Ши шу совгIа да мара яц цо духхьашка ший къахьегама никъ гIишлошъеча дIаболабаь. Хьехамча новкъостаца дика гIишлонхо хилар цунах. ХIанз ший хьехамчал тIехьа ца юсаш къахьегаш я Валентина. Цох а из санна барех а доккхал ду Элис. Паччахьалкхен плани ше тIайийца декхараш иштта тIехкхоачаш а деш хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я укхаза яхы дукха бригадаш а.

Укх шера ПМК коллективо эксплуатаце дIаьда лерхIаш я «Гудермесский» совхоза шурий-товарни ферма помещени, «Серноводск-Кавказский» яхача курорта салоIа корпуси столовни, ОРС-а базе, Грознера 25 квартира йола цIа, город Аргунера кислородни станци, кхыйола лоархIаме объекташ.

ГIишлонхоша, инженерно-технически болхлоша кхоачашде дезаш хьалхашка латтараш бехкехьхаме декхараш ди. Уж толамца кхоачашдара массе а объекте боагIача боарамагIа болх бергбола гIулакх вIаштIехьданиха деза. Цудухьа хIара гIишло хьалъеча хаддаза тIахьожам доаттабе беза.

А. АХМАТОВ.

Цхьан колхозера хоамаш

ДОАКЪАР ШОРТГIА ХУЛИЯТ

Шура яккхарен паччахьалкхенга йохкарен овдангш «Победа» яхача колхоза къахьегамхоша доалача толамашта юкъе доккха дакъа лоац Иванов Александр Николаевич керте латтача йиъолагIча доакъар доахача бригадо. Бригада коллективо ший беррига низ оарцагIйоах колхоза шурий-товарни ферма дикача доакъараша IалашъярIа.

Дукха ха йоацаш мошача доакъарийна лаьрхIа 75 гектара тIа рапсаца цхьана дIадийна хинна рожь хьекхар механизаторша, хIара гектара тIара 120 центнер а йоаккхаш. Кхыметтел хIанз а доакъар ца тоъаш моттиг нийслац фермашка, цудухьа сихха тIаеттаяла йолаелар шура ерригача колхозе. Соакха укх ханна йоаккхаш хинначунца нийсйича хIара денна йоаккха шура цхьа тонни ах тонни дукхагIа хиннай.

ЦIаккха а ца хадийташ, вIаштIехьа тIехьа ду бригаде дерриrа балхаш. Тхо бригаде хиначa дийнахьа дIайийна ныьвар силоса лаьрхIа 230 совгIача гектара тIа хьажкIаш, горохах эбаь 150 гектара тIа кен.

Лаьтта кийчдеча хьинар ца кхоадеш къахьийгад механизаторша: Попов Александр Леонтьевичей соахка гураьхьа эсаре гIулакх даь вахьча цIа а вена шоай колхозе механизаторалла балха вахача цун коа Александрен. Цо хIанзале а ший дьал дукха тIехьа ца вусаш бу болх.

Серноводскера СПТУ-1 йистеьлкхахачул тIехьагIа вена Саганов Николай бригаде болха. Цунах тешам боларах хIанзале а тIадулл цунна лаьтти кийчделга меттел, хIанаш дIаюлга а. Ше дика специалист а тракторист а хилар хьахьекхад Четников Владимира.

Лаьтта кийчдара болх 200 процент кхоачашбора цу вить механизатора, хIара дийнахьа 20 гектара тIа дискаш токхайора.

ХIамаш дIаювра къопача механизаторша Масев Александрен Жуков Алексеен, А. Н. Иванов чIоагIа раьза ва цар балха.

Иштта бригада коллективо гIулакх деш я дукхахча шерашка тIаюлача баьций даьгIенаш а. Цига а иштта дика лел балхаш.

Бригада коллективо декхар тIаьйцад укх шера доахана диза долаш Iа доакххилга Iалашде, хIаьта из цар вIаштIехьа а дергда.

ХИИ ДУЛЛАШ ЛАТТ

ШоалагIа хий дилла болабеннаб сомий беш лелаеча бригаден баьцадаараш лелаеча шин бригаден. ХIанзале а 40 гектара тIарча баьцадаарашти дилла дьинад хий. Цул хьалхагIа лаьттах тIоадаш чуйолийташ хий диладар 136 гектара тIарча сомий беша, 120 гектара тIарча гураьхьа дийнача платашта, 8 гектара тIарча баьцадаарашта. Кулгкара хий дехкача хIара дийнахьа шишша норме кхоачашъю Л. М. Шевцова, Н. М. Горохова, П. В. Чуктылова, хIаьта Ю. Редькина — доIаш хьисапе хий деттачи ДДН-70 яхача установкаш.

БАЬЦАДААРИИ КХАШКА

Баьцадаараш дIадийна даьннад 450 гектара тIа. Царех помидораш 85 гектара тIа, наркаш 70 гектара тIа, кабуц 6 гектара тIа, кабачкеш 25 гектара тIа.

Дакхь хIама доацаш, кхыметтел мукъача ханах а шоай гIулакх йайди ца эцаш, къахьийгад хIамаш дIаючa А. Н. Жежелевен А. И. Баевен. Касткаста хIара культура дIа массаза ювча хана, юха нийсъе езаш хулар селлкаш, хIаьта а дика лоархIбора уж хьалхашка оттадаьча декхарах.

В. ЛЕБЕРДА.

Кхашкара балхаш чакхдоалаш латт

Тха совхоза кхашкарча къахьегамхой дика аьттув боацаш нийсденнадар пятилетка кхоалагIа шу. БIаьстан юхьен аьхкин хаоттама хьалаш хала хиларах дайра 800 совгIча гектара тIа дIадийна генараш, 850 гектара тIа платийна лаьрхIа дIайийна хьажкIаш, кхыйола юртбоахама культураш. Кхашкара йоаккха продукци хьа ца хулаш дукха йисарах паччахьалкхенна декхарийла дехар тхо, ялат а лаьтта драха ги а дIадалара план кхоачашъяьзар. вIаштIехьдалаьзар хьайбашта гIожачел концентрированни доакъараш ца биззa кхоачам бе.

Кхашкара продукци яккхара, хаоттама хьалел совгIа, чIоагIа Iаткъар организационни хьисаьера дешаш а — эшача боараме механизаторски кадраш ца хилар. БIаьстан юхье юв культураш бIаьсти аьхача лаьттахка дIаер, культураш дIаерен чуэцарен ханаш таллийтар, дукха кхыдараш. Уж деррига дешаш ма дарра къоастадир боахама коллективни гуччахьарча партийни собраньен отделашкарча болхлой производственни совещанен 1978 юртбоахама шера итогаш ювцача хана. хьадда мероприятеш оттайир агротехникерен бIаьстан юхье кхашка ду балхаш толаме чакхдахара гIулакх вIаштIехьдоаккхачарен кхоачашбоцаша дIадахара тIаерзаяь.

Кхашкарча къахьегамхошта доккхий декхараш хьалхашка эттар 1979 шера бIаьстан юхье. ПланагIа дIае езаш хилар 6141 гектара тIа бIаьстан юхье юв культураш, царех 4400 совгIача гектара тIа юраш бIаьстан юхье аьхача лаьтта дIае йийзар. БIаьстан юхье эггара лоацагIча хана лаьтта ахаро мара вIаштIехьдоалийтаргдолаш дацар вож деррига балхаш толаме чакхдоахийтен хьувкъам лергIа хьалкхебелгеи. Цу гIулакха вIашагIъеллар 12 ела-йоакха трактор юкъе а йолаш йола мехотряд. хIаьта ерригаш а 25 совгIа трактор яр лаьтта оалаш. Из баьхан долаш тха вIаштIехьдаьлар из болх лоацача хана чакхбаьхка, цунца дувзаденна бIаьстан юхье деш дола кхашкара деррига вож балхаш а дика кхоачашде.

БелгалдаьккхадоагIа, ялагIа бIаьстан юхье аха дезача 4490 гектарах 3000 гектар аьхача. Албогачиев Осман керте латтача мехотрядо болх дика баь хилар. Цу балха шоай хIара денна норма 150—180 процент кхоачашйора отряда тракториста Котиев Вахас, Ажигов Хьажмурда, Баталов Iаддал-Салама, кхыбар.

БIаьстан юхье дIае мел еза хIамаш дIайийна баьннаб боахам. ДIайийнай платийна лаьрхIа хьажкIаш — 2000 гектара тIа, генараш — 1100 гектара тIа, шекара свеклаш — 390, кен — 300, доакъарийна лаьрхIа ерригга культураш — 2400, цу даькъе силоса лаьрхIа хьажкIаш — 1000, аьлаш молача доакъарийнеи лаьрхIа шера-шера дIаювш йола балхаш — 806 гектара тIа.

БIаьстан юхье кхашка ду балхаш толаме чакхдахаро торо хулийт юртбоахама культурай хьувкъам тешаме лакха ихебе. Из хургда совхоза кхашкарча къахьегамхоша «1979 шера бIаьстан юхье кхашка ду балхаш вIаштIехьдахаран чакхдахара кхы тIа а де дезарий хьакъехьартIа» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцам тIара гуччa тайнара парте шоай еча йоакхолла лул дола жоп.

А. ГАЗДИЕВ, Наьсарен района «Назрановский» совхоза керттера агроном.

ДИКА КИЙЧБЕННАБ

Укх деношка жа ларга болалургба «Шелковский» яхача фуна жа леладеча паччахьалкхен завода къахьегамхой. Ларга деза деррига жа 29500 да. 12 балха дийнахьа ларга даза дош деннад цар.

ЛаьрхIар кхоачашде йиш хулийтаргйола дика тороаш вIаштIехьаьккхай хIанзале а. Иштта, оттаяь ларга жа хьатIаккхуалара график, Iалашбаьб жа эшна нах, вIаштIехьаьккхай дикагIйола болхлой материальни моральни белгалбахара мероприятеш, жа лоргаргдолча пуните а столови, общежити, наха салаIара дика кийчъяь цIе уголок.

Жа лоргаш хургба, керттерча даькъе, жа леладеш бола нах, царел совгIа цига дакъа лоацаргда хьалха денз из болх беш дика опыт Iоаьча механизаторашa, кхаш леладераша, шофераша.

Х. МАГОМЕТОВ.

Новкъост И. Броз Тито Советски Союзе кхачар

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетом СССР Лакхехьарча Совета Президиумой вехарагIа доттагIала визитаца а лоаццача хана салаIара а 16 мае Советски Союзе вена Югославе Социалистически Федеративни Республика Президент, Югославе коммунистий Союза председатель И. Броз Тито.

И. Броз Титова улув баьина баьхнаб СКЮ ЦК Президиума член С. Доланц, СФРЮ кхыча мехкашцарча гIулакхашта вола союзни секретарь Н. Врховец, кхыбола официальни нах.

СФРЮ-н СССР-ен паччахьалкхений байракхашца егача Внуковски аэродроме И. Броз Титонеи цунна улув баьина баьхкача нахаи накъабахар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК секретарь К. В. Русаков, кхыбола официальни нах.

Накъабахараштa юкъе бар СССР-ера СФРЮ посол М. Орландичи посольства дипломатически болхлойи.

(ТАСС).

Л. И. Брежнев И. Броз Титоца вIашагIкхетар

17 мае Кремле КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежневеи И. Броз Титонеи юкъера переговораш дIайолаелар. Царна юкъе дакъа лоацаш ба КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, КПСС ЦК секретарь К. В. Русаков, СКЮ ЦК Президиума член С. Доланц, СФРЮ кхыча мехкашцарча гIулакхий союзни секретарь Н. Врховец.

Л. И. Брежневеи И. Броз Титосеи шоайла дIа-юха дийцар Советски Союзи СФРЮ-и чура дегIаахарах, КПСС XXV съездеи СКЮ XI съездеи решенеш кхоачашъяра даькъе керттера кхагIдаьннараш.

ОагIонаша дунен халкъашта юкъера керттерча дешаех шоашта хетар дIа-юха довзийтар, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара процесса лелаmах, цунна новкъарле еча хIамаех дийцар, кхохкам кIаьдбелга кIоаргдара, из универсальни хьисапе хилийтара де дезарех дагабаьлар.

Л. И. Брежневеи И. Броз Титосеи къаьстта теркам тIабахийтар советско-югославски вIашин цхьана леладеча тайп-тайпарча гIулакхий лоаттама, уж дегIаахуьйтара перспективашта.

Л. И. Брежневеи И. Броз Титон вIашагIкхетар доттагIален, дагардар гуччахьа дIа-юха оалача хьале чакхдаьлар.

Переговорашта юкъе иштта дакъа лаьцар:

советски оагIорахьара — КПСС ЦК отдела заведующе Л. М. Замятина, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхарча заместитела В. Ф. Мальцева, КПСС ЦК Генеральни секретара помощника А. И. Блатова, СФРЮ-ерча СССР посола Н. Н. Родионова, КПСС ЦК отдела заведующе заместитела Г. А. Киселева, КПСС ЦК отдела консультантий группа кулгалхочо Н. В. Шишлина, СССР МИД отдела заведующе В. Ф. Грубякова;

югославски оагIорахьара — СССР-ерча СФРЮ посола М. Орландича, СФРЮ Президента кабинета заведующе В. Бадуриа, кхыча мехкашцарча гIулакхий союзни секретара заместитела М. Вереша, СФРЮ Президента советникаша Б. Мандичеи М. Максичеи, СКЮ ЦК исполнительни секретара заместитела Б. Милошевича.

Переговораш дIахо ергья.

(ТАСС).

И. БРОЗ ТИТО СИЙНА ШУ ОТТАДАР

17 мае КПСС Центральни Комитетом СССР Лакхехьарча Совета Президиумой Советски Союзе веначa Югославе Социалистически Федеративни Республика Президента, Югославе коммунистий Союза Председатела Йосип Броз Тито сийна шу оттадир.

Цига бар: советски оагIорахьара — новкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, М. А. Суслов, Н. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, К. В. Русаков, М. С. Горбачев, кхыбола официальни нах, югославски оагIорахьара — СКЮ ЦК Президиума член С. Доланц, СФРЮ кхыча мехкашцарча гIулакхий союзни секретарь Н. Врховец, СФРЮ президентаца баьхна кхыбола нах, хIаьта иштта СССР-ера СФРЮ посол М. Орландичи посольства дипломатически болхлойи.

ДоттагIален хьалашна чакхдаьннача шуча тIа Л. И. Брежневеи И. Броз Титосеи даьча къамаьлашка чIоаггIа теркам тIабахийта ладийгIар гулбеннараша.

(ТАСС).

РСФСР РАЙОННИ (ГОРОДСКОЙ) ХАЛКЪА СУДИИ ХАЛКЪА ЗАСЕДАТЕЛАШ ХАРЖАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

РСФСР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателий полномочеш 1979 шера июле — августе чакхйоалаш хиларца дувзаденна Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

автономни республикай Лакхехьарча Советий президиумаша, халкъа депутатий краевой, областной, Московски Ленинградски городской Советий исполнительни комитеташа, автономни областнойи автономни округийи халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташи РСФСР районни (городской) халкъа судий халкъа заседателаш харжара хоржамаш долда 1979 шера июле — августе.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **М. ЯСНОВ.**

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Х. НЕШКОВ.**

Москва, 1979 шера 16 май.

РСФСР ЗАСЛУЖЕННИ РАЦИОНАЛИЗАТОР ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Рационализаторски балла даькъе доккхий гIулакхаш нарагIдувларах РСФСР заслуженни рационализатор яха сийлен цIи лойла:

Баранов Дмитрий Петровича — Грознески трамвайно-троллейбусни управлене слесара, Нохч-ГIалгIай АССР.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **М. ЯСНОВ.**

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Х. НЕШКОВ.**

Москва, 1979 шу, 14 май.

Монголера хьаьший

17 мае Грозне кхаьчар шин мехка юстице болхлошта юкъе вIаши цхьана гIулакхаш леладара баьча бертагIа Советски Союзе ена Монгольски Халкъа Республика Лакхехьарча суда делегаци. Делегацена юкъе ба МНР Лакхехьарча суда председатель Г. Ним, МНР Лакхехьарча суда членаш А. Цэрэночири Б. Дангасурани, города Улан-Батора районни халкъа суда председатель И. Цэрэндулам, кхыбараш.

Монголера баьхкача хьаьшашна вар СССР Лакхехьарча суда председатела хьалхара заместитель С. И. Гусев.

Грознески аэропорте хьаьшашта накъабаьхкабар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома административни органий отдела заведующи А. Т. Дятлов, республика Лакхехьарча суда председатель К. Д. Бурмистров, НГIАССР юстице министр П. А. Албастов.

Шоаш хьакхьчача дийнахьа Монголера баьхначи хьаьшашв В. И. Ленина памятника хьалхашка зизаш дехкар.

Уж безаме тIайийцар республика Лакхехьарча Совета Президиуме, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда, цхьайолча районни халкъа судий балха опытага дьежар, республика правоохранительни органий болхлошца вIашагIкхийтар, города Грозне промышленни предприятешка хилар, городах бIаргтехар.

Массанахьа геттара безаме тIайийцар Монголера баьхка беза хьаьший.

Тахан Грознера городе Ашхабаде дIаболх уж.

ХЬАЛХАРЧА ПЯТИЛЕТКА

ТРАДИЦЕШТА ТЕШАМЕ БА

Болхлой класса эстафета хьисапе ноахалгара ноахалга кховч 50 шу хьалха йолаеннача хьалхарча пятилетка къахьегама традицеш. Уж традицеш хьаллоттаеранг хана кортош кIай а даь болаяхье хьалха латта массанена а къахьегама масал гойта производства ветеранаш ба. Уж хIара коллективе ба.

Ткъаь пхиъ шу да электросварщик кхоалагIча степена Къахьегама Сийлен ордена кавалер Иван Иванович Черный «Трансмаш» заводе болх беш вола. Цунна хьийхараш хьалхарча пятилетка турпалаш бар, хIьата цуьна дин а лац цар васкет: болхлочун цIера сий лакха лоаттаде, коллективист, ударник хила. Даьхенна Iайха мелдер хьай берриге низ тIабахийте де.

Халача 1942 шера вера кхувш воагIаш хинна Черный Ваня «Красный Молот» заводе балха. Укхаза Iомайкр цо электросварщика говзал. Ветеранаша цунна дувцар города эггара къьнагIча заводи сийлен традицеех.

Мастера А. Михайлова дувцар цунна хьалхарча пятилетках, «Красный молот» завода коллективо из кхаь шерей цхьан беттея кхоачашьйрах. Предприяте стахановски болам дIаболабаьча коммунистах П. Северилова-хи цIи хезача Д. И. Иодиса болхлой династехи а дувцар цо. ТIаккха ше шийна дош делар къонача болхлочо царна тарa хила. 35 шу даьннад цу хана дениз. Болхлочо ший дош дохадаьдац — цунна дола тешал да цун наькха тIа йоалла орден.

1944 шера фронте вахар Черный Иван минометчик а волаш. Польша мукъайоаккхача дакъа лаьцар. тIом чакхболаш Малхбоален Пруссе вар из. Эскарера мукъавьнначул тIехьагIа шийца полке хиннача доттагIех къаста ца могаш КIайча форда тIа йоккха завод хьалъеш латтача болх бе вахар. Цига кйс шера бир болх, хьалъ йолиъ завод эксплуататце дIаяллалца. Грозне юхавеча, «Красная кувалда» яхача заводе балха вода И. И. Черный электросварщикалла.

«Красная кувалда» яха завод йиллар мастерской хьисапе Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хилалехьа.

Хьалхарча пятилетне тIехдика бир «Красная кувалда» заводо болх. Цо хьайора мехкдаьтта промыслашта оборудованик халкъа боахама эша кхыйола продукци. 1954 шера заводах кхы цIи тиллар «Трансмаш» аьнна. Кердача специализацегIа цун кийчъе езар юрта боахама эша тракторни прицепаш. Цу эггара халагIча хана, коллектив завод кердача достамга йоаккхаш а хьалха цIоккха а хилавза йола продукци арахеца кийчлуш а яьллача эггара чIоагIагIа цунна гIо эшаш хиннача хана вера Иван Иванович балха. Цу хана кагирхой болх бе Iомабора цо, халонех кхерабеннарий дегаш урауттадора. Болхлошта везавелар ветеран из дог цIена долаш, гIо де кийча хилaрагIа.

Цул тIехьагIа дукха ца говш, 18 шу хьалха вера заводе балха Аюп Асхабович Дударов. Металл тедачун говзал Iомае волавелар из, амма цецвуалар из И. И. Черный болх сов дика беш хиларах.

— Е гIулакх хьайна дезе, Iомале. ШоллагIа электросварщика професси а хургья хьа — аьлар Иван Иванович. Ишта хилар ветеранах А. С. Дударова хьехархо. А., духхьал цхьа говзал Iомаяь Iапзар из кьонача болхлочоа, цо дIаелар цунга ше толамца хьанкьаш йола хьалхарча пятилеткай къахьегама эстафета.

Цига балха воагIача хана ший оамал а целинни заккал а йолаш вола ше хургвар хинна саг вар А. С. Дударов — цун наькха тIа йоаллар эрий даьда лаьтташ карадерзадарах енна майдилг. Цо лелаьяр шерача ккаша болата трактор, халонех къехкаш вацар, къахьегам безаш, хьинар долаш вар. хIаьта цунах яьлла керттера дика оамал яр шийна цхьане къахьегаш болча наькха доттагIали барти чIоагIа лоархIаш хилар. Цунна цу сахьате езаелар завода коллектив, цун вахар дувзаделар коллектива хьаштаца. Кастта металл теда дика специалист а хинна дIавахар, дика карaерзайир электросварщика меттел, сверловщика а говзалаш. Цул тIехьагIа бригадана керте эттар. ХIанз цун бригада заводе дикагIа ярех цаI я. Цу бригада ший тамагIа да хIанз, цо арахеца продукци дикал тIех лакха йолаш хилар бахьан долаш ккий цунна из бокъо. Пятилетна диълагIча шера биъ бетта план хьнал 15—20 ди хьалха кхоачашъяьй цо.

ХIанз «Трансмаш» заводе къахьегаш а сий деш а я ДударовгIар ворхI сагах латта болхлой династи. Укхаза кхалнаха масал гойташ я Аюп Асхабовича сесаг, электросварщица Малика — шин бера нана, дика болхло, бакъйола цIен-нана. Хьусен яха воша — слесарь-резчик, шоллагIвар — автопогрузчика водитель. Заводе я Мовди яхаш веший йоI — инструментальни цеха слесарь, нсарий Iайши — кочегар, Рукьет — конторски болхло. Массане а лоархIаш я укхаза ДударовгIар цIи, массане а царех доккхал ду.

Из хIама дуккхача хьалха латтача болхлоша деш да. Шоаш коллективе хьачубаьхкача — шоай таргара нах хачуувзар. Бригаде къахьегаш я С. М. Османов — ялх сагах латтача болхлой династе член. ХIаьта Иван Ивановича Черне ший а я заводе йоккха йоаца болхлой династи. Цунна юхе къахьегаш я цун сесаг Татьяна Панфиловна — складчица, нус Елена Ивановна — электросварщица.

Черный Иван Ивановичатара хьоккхам эшаш я завода коллектив. Цу говзанча хIара балха минут учете я. Цо ду тайп-тайпара сварочни балхаш. Сакъердам а хулаш бIарахьеша дог доагIа цо болх беш. Масала, прицепа рамашта сварка еш воалл из. Чехка а говза а лел цун кулг. ХIара денна кIезигагIа йича а 30 рамана сварка ю цо, цунах хул денкарча задане 130 процент. ДIадахача шера дика къахьегарах III степена Къахьегама Сийлен орден сикай Иван Иванович Черненa.

Яхаш я «Трансмаш» заводе хьалхарча пятилетка традицеш. Уж лораю ветеранаша, уж хьаллувц кагирхоша.

К. СОКОЛОВ.

Грозненски района «Загорский» совхозера Вадуев Магомед Ильясович боахама № 1 йолча ферме воваш ва зоотехник хиларца цхьана агитатор санна а. Хьайбаш лелaдераштa цо каст-каста дIадовзийт партен «правительствааи лоархIаме документаш, мехка чурча а доазол арахьарча а хьалех ховаш ду.

СУРТА ТIА: агитатор М. И. Вадуев хьайбаш лелaдераща беседа еш ва.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Идеологически болхлой семинар

Парте Ленински районе партийни организацей секретарий идеологически балха болча заместителий аргIанара семинар чакхъяьнай. Из хетаяьяр КПСС XXV съезда решенешка хьежжа къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка зуламаш ца хилийтарaи социалистически правопорядок чIоагIъяран беча балхаца общественни организацей лоархIам айбара, партийни кулгалделга тоадара.

Цу хьакъехьа керттера доклад йир милице райотдела начальника, полковника А. А. Кудаева.

ХIаьта парте райкома инструктора А. К. Горшкова яь доклад зуламаш ца хилийтара еча профилактика формехи методехи дувцаш яр.

Цул тIехьагIа шоай коллективашкарча профилактика советий балха опытах лаьца дийцар цига производственни швейни объединене партнома, секретара Л. Т. Селезневас, пассажирски автотранспорта объединене профилактика совета председатела В. С. Федорченко.

Семинар чакхйоалаш къамаьл даьча парте райкома секретара Ю. В. Мареченкоа, пропаганда и агитацеи отдела заведующе М. И. Сальниковас «Идеологически, политико-кхетама болх дIахотобарах» бола КПСС ЦК сецам коллективашка кIоарга Iамабайтара, кхоачашбара де эшарех дийцар.

Цу гIулакха коллективашкара берriга агитатораш, политинформатораш оарцагIбахийза барг ца хилар, политически экономически дешара система итогаш заняташ чакхъяьлча цунна хетаьь лаьрххIа цхьаькха цхьа занити ца йича яьг ца хилар дIахайтар гулбенараша.

«СССР халкъа боахам дегIабоалабара хьалхарча пхе шера плана 50 шу дизара хьакъехьарча «КПСС ЦК сецам тIа къаьгга хьахьокх социалистически пятилетнай ннаи лоархIами. Царца айхха дувзадениа да общественни дегIаахара дерригача доакъошка мехка карагIдаьена доккхий толамаш.

Планови система — из социализма хьаккеллар, цун оаламтIара соалеваш. Халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планаш лерригIа кхоачаш а еш советски халкъо Коммунистически парте хьалхленца цIаккха ца хиннача тайпара революционни хувцамаш делгеи Даьхен вна чIоагIбелгeн Iалашдаьд.

СУРТА ТIА: пятилеткашка капитальни вложенеши (миллиардаш сомаш) чуIе цIенош хьаделгем (миллионаш квадратни метраш) детIаяхара диаграмма.

ТАСС фотохроника.

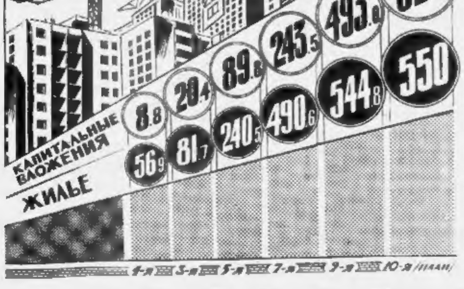

Лектораш дешаш ба

Уйх депошка Грозне чакхъяьнай лекторий-международникий аргIанара семинар.

Гулбенараша ладийгIар «Лекцеш ешара методиках» А. Герцена цIерагIча Ленинградски педагогически института профессора Н. Д. Никандрова йийшача лекцега. Цул тIехьагIа апрель бетта г. Свердловске хиннача семинаре дакъа лоацаш диннача Нохч-ГIалгIай республикерча лектораша - международникаша В. В. Банкина, А. М. Багдасарина, В. Д. Клочкова цига дийцачох лаьца хоамаш дир.

Семинара довкъоакхоша даьча дукхача хаттараштa жоапаш делар.

ВАЙ ЗАМАНХО

СИЙ ДОЛА НИКЪ

Ах сахьат соцгIа ха я баьха дIи дIадоладаза. Массаза а санна эггара хьалхарчарца «Терек» яхача мебельно-хьун хIамаш еча производственни объединенена чуйоагIача № 2 йолча филиала коаналаршка гIолла чакхйоал цхьоалагIча цеха обойщикий бригадир Амаева Марем Магомедовна. Сихъенна ший бригада къахьегаш йолча участке йода из. Болхлой хьахханаlехьа эшаш дар. де дезар фуд хьожаш чакхйоал бригада кулгалхо.

— Сийсара филиале бийса йоаххаш-м хиннац хьо, Марем, — бегаш бу балха хьабаьхкача цун новкъосташа.

— Дерригa а аз лeладеш дар вай коллектива балха дикагIа аьттув боалабалар яхаш да, — жоп ду цо.

Дукха юкъ ялаьехьа бергa обойщикаш балха хьабахкаьчар. Массаза а санна пятиминутка хилар бригаде. Коллектива кулгалхочо дийцар селхан баьча балхах, тахан де дезачох.

ТIаккха даим санна ший болх дIаболабир бригадо. БехкгоккамегIча участкашка хьожабу цо пхийттен ткъаьй шерал тухьнахьа укхаза къахьегаш боаца обойщикаш Шульгина Вера, Казакова Люба, Османова Ванат. Гишлакаева Тамара. Царех сатийна я бригадир, уж бран а ца ниjсйолийташ шоай тамагIа а долаш продукци кийчъеши боландаь. Цул совгIа, цхьаккха смена дIаяхийтац цар шоай смени нормаш дикна тIехххоачаш ца еш. Уж ба шоай новкъосташта хьокхам а телаш, шоаш санна къахьегара Iомабераш. Бригаде къахьегаш бола кIезига опыт мел йола болхлой Марем Магомедовнас тIачIоагIбаьб уж санна бараштa.

Бригада болх Амаева Марема ишта кхетамца вIаштIехьбаккхарах дог гIоздоаха къахьегама толамаш доах из керта латтача коллективо. Еррига бригада ший тамагIа а долаш продукци кийчъеш я. ОТК болхлой тIахьожам боацаш болх беш а я. «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яха ростовчаний инициатива йизза кхоачашъяьй бригадо. Укхаза цхьаккха обойщица яц смени норма кхоачаш ца еш. ХIанз пятилетка тIехьарча шера шоллагIча кварталa чотах продукци кийчъеш я бригада коллектив.

Мишта вIаштIехьдоал шун ишта толамаш даха аьнна даьча хаттара жоп луш Амаева Марема аьлар:

— Из дерригa са хьинарахи низахи хьахнииа хIама дац. Болх тоалуш хьабоагIа къахьегама ветеранех, кагирхой хьехамчех ког-гIортолга а еш аз бригада профгрупорга Петровская Мариниаси къахьегам вIаштIехьбаккхарах. Смении нормагIа «артикул-18» яха 800 букъбетта гIанд кийчде дезача цхьаькха смена дIаяхийтац сoха 1200 — 1300 гIанд ца кийчдеш. Цкъа дIаелча юха на ерзаеш дIайохийташ я из мел йола продукци.

Бригадей цун кулгалхо Амаева Марем хестаеш дувц филиала кулгалхоша:

— Тха филиале эггара дикагIа лоархIаш йола бригада я Марем Магомедовна керте латтар, — аьлар филиала директора Пейсах Валентин Харитоновича. — Цунна тIабилла моллагIбола болх цIенен биззаи кхоачашбергхиларах сатийна хила мара везац хьа.

— Ший дезал санна лоархI тхо Мариас (ишта оал цунах бригаде), — йоах коллективерча болхлоша. Тхоах хIаране оамал дика йоаз цунна. ХIаранеца мишта дувца деза хов. ДоагIаш дар хьадех, болхлошта юкъе эшш болаш я, хьанала къахьегаш бола обойщикаш цун новкъостий а доттагIий а ба. Со бригада кулгалхо я яхаш, деш хIама а доацаш дIа-юха ухаш лелачарех яц тха бригадир. Хьинаре къахьегарца ткова хьожам тел Амаева Марема, тха балха тIа хьовзам ца хилийтара эшаш дар сихха оарцагIа а яьле тIадахь цо. Бригадерча моллагIча болхлочунна гIо-новкъостал эшаш хилча оарцагIъяла кийча я.

Дукха ха йоаццаш хала ца могаш а хинна больнице яхар бригадера обойщица Науменко Лена. Цунна тIехьа лаьттар Амаева Марем цун коллективера болхлойи. ХIама оашев яхай из. Лена ваккъайоаккхаш дукха новкъостал дир бригадерча болхлоша. Пенсе яхар аьлла, тесса йитац цар Науменко Лена. Из фу деш я, цунга фу хьал да хьама ух бригадера болхлой, эшаш дола гIо-новкъостал ду.

ХIанз филиале гIоръяьнна йолча бригада кулгалхочо Амаева Марема берашха кхийна йоI йолча хана дIаболабир ший къахьегама никъ. Цхьа бахьан доацаш дацар из обойщицалла балта яхар а. Школе деша ягIача хана каст-каста дешархоща цхьана мебель еча пехашка экскурсешка ухар Марем. Цигга безам эттар цун мебель еча балха яха. 1960 шера ученица йолаш балха этар из мебельни цехе. Хьалхарча юкъгах дукха халонаш нийслора, уназра хетар укхаза болх беш йола Iастонаш, цкъа мукъагIа Iамаргйий-теш укхаза къахьегаш бараша санна болх бе, аьнна, хетар, яхаш дагалувц Амаева Марема дIадаха шераш. Цу хана цунна геттара пайъабаьлар йоккха балха опыт йолаш бола бригадера обойщикаш, къаьстта а цу хана бригадана керте лаьтта Соломатникова Антонина Павловна. ХIаравар йоIа ца ховш дар хьахьеха гIертар.

Уж тайна новкъостий лала латташ хиларах ялх бетта Iомае еза обойщица говзалш бутт боаллашехьа а тIехдика эхаменаш дIа а луш караерзайир Марема. ТIа-тIа ший говзал кIоаргагIа йовза гIерташ хьаккхашта дIахоттар цо шийна ца ховш дар бригаде къахьегаш барашка.

Ха сиха дIайодар. Денгара денга ший производственни хьоакхамаш тоадеш хьайоагIар Амаева Марем. Балхага диллача ший хьехамчел а тIехъяьлар. Диъ-пхи шу даьккхар цо обойщица йолаш. ТIаккха бригадир Соломатникова Антонина Павловна чIоагIа цамогаш хилар, ший метта Амаева Марем хьожаяр дийхар цо филиала кулгалхошкара, дикагIйола обойщицей организаторски болх дика ховши хиларах тарра. Антонина Павловнас аьнначунна мутIахьа хиннача предприяте кулгалхоша бригадана керте оттайир Марем Магомедовна. Шийх бенна тешам боаберг боацийтен уж гIалат ца баьннилгеи дIахьекхар цо дукха юкъ яьлалехьа.

Марем керте этта бригада цул хьалха а яцар тIехьаюсарехи ю лоархIаши. Ший смении нормаш даим 110 — 115 процент кхоачашъеш яр бригада коллектива. Цу хьокхамаш тIа саца лакзар керда хьожальча кулгалхочоа. Къаьстта дукха дар кийчъю продукци дикагIа хилийтара де дезараш. Шийггара дагалаьца а доацаш бригадерча ветеранашца дага а йоалаш болх тоабарга лоиха наькъаш тахна йолаелар Марем Магомедовна. Дикка эргабаьккхар бригада болх, социалистически яхьа кулгалделга: Бригадерча ткъаьх обойщицех цхьаккха кцар ший къаьстта дола социалистически денхараш доацаш. ХIара сменагIа нормаш 150 процентал чухьнахьа кхоачаш ца еш къахьега йолаелар бригада. ХIаьта кийчъеш йола продукци цхьаккха тайпа сахкат доацаш а хулийтар. Ишта болх беча бригадана филиалерча бригадашта юкъе эггара хьалха коммунистически къахьегама сийлен цIи елар.

Бригада сий лакха а лоаттадеш, массаза а шоай производственни хьохкамаш тIехдика мара ца хулийташ дукха кагирхой хьахамчаш ба укхаза. Царех я ше бригадир Амаева Марем, Володина Галина, кхыбараш. Духхьашка ше къахьега йолаенначча хана бокхагIчар шийна даь новкъостал дицлуш йоацача Марема дукха говзанчаш-обойщикаш кийчбаьб эшаш дола гIо-новкъостал деш, дог раьза долаш ший опыт дIайовзийташ. Царех ба обойщикаш Мацаева Бирлант, Вислева Зара, Шатова Людмила, кхыбараш. Эггара хьалхарчарца кхоачашъяьй цар диъ шера задани.

Амаева Марема шоай предприяте общественни захаре хьинаре дакъа лоац. Цкъа санна дукхаза хийржай из профсоюза фабкома членалла. ХIанз Амаева Марема кхоачашду халкъа тIахьожама группа членен новкъостий суда секретарен декхараш. Цо хьинаре дакъа а лоацаш халкъа тIахьожама группа членаша каст-каста рейдаш ю. Кхоачамбоацараш гучадох, уж дIадахара предприяте кулгалхой оарцагIбоах. Новкъостий судо а дукха болх бу харцахьарча наькъа тIа баьнараш бокъолгахьа боахаш.

Амаева Марема даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. Цун наькха тIа лепаш я Къахьегами Сийлен кхоалагIча степена орден, Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котъяьннар» яха «ИйслагIча пятилетка ударник» яха знакаш. Цунна еннай иттех Сийлен грамота, кхыдола совгIаташ. Марема цIи дIаязъяьй предприяте Сийлен книжка тIа.

Вахаро хьинаре къахьега Iомаяь йола Марем Магомедовна цIенда воацаш йиса а. из волаш санна мара хIама ца эшийташ, кхетам луш ший диъ бер хьалхеденш я. ИтлагIа класс динен тIехдикеи дешаш чакхйоаккхаш я цун йоккхагIйола йоI Ася, шоллагIйола йоI Луиза ворхIлагIча классе, кIаьнк Руслан шоллагIча классе ишта дика дешаш ба. ЗIамагIвола кIаьнк — Хьасан деша а вахалехьа йоазох кхеташ воагIа. Шоай нана санна гIулакхаца, къахьегара, дешара тIера болаш дезад ба Марема бараш. Ишта из хьалхехьебер ца я. Цудухьа тешшаме ала йиш я Амаева Марем бокъонца йола советски кхалсаги вай заманхо я, цун вахара никъ сий долаш ба аьнна.

В. КОСТОЕВ.

Ленински тIехьале

ЛЕНИНИ ВОШАЛ ДОЛЧА ПАРТЕЙ КОММУНИСТАШИ

Сенах латт Ленина дунен халкъашта юкъерча болхлой класса цхьанне а ца хиннача бесса влияни хилара къайле? ХIана дар вIалла а вIаши тара доацача мехкийи континентийи вошал долча партешна вIалла вIаши тара доацача къамех болча нахана из ишта везаш, ишта лоархIаш, цунах селла тешаш хилар?

Из хIама алхха дунен тIа эггара хьалхарча социалистически паччахьалкхенна а цу тайпара йола паччахьалкхе хьаьлча партена а керте латтар из хилар бахьан долаш дацар. ХIаьта алхха цун политика лилза а чийса хилaргIа, вахаро цахаддаш из бакъахьа хилара тешал деш хиларагIа а дац. А. гIулакх, кхетадеш да, мичча бесса дале а кхы да. Дуккхадар цунна кулгалде харцеи доазол дехьарча партешнара цун отношенеш шоай тайпара хиларцеи дувзаденна дар. Цу отношеней опыт, шеко яц, историкаша дIахо а дукххача хана Iомаеш тургья. Амма къаьстта лоархIаме я из опыт дIахо яхьа езаршта — хIанзарча ханарча коммунисташта.

Тохнамаш дара яшаш йола материалаш йоацаш хIама юкъагIа дусаргдац. Уж дIайоарьаль я ерригача ленински тIехьаленна юкъе цун книжкаш тIа, статьяш тIа, выступленешка, цун кхаьхни хиннача къамаьлий запискаш тIа. Дукха хайнад доазол дехьарча Ленина соратникаша цунах яздаьрех. 1919 шера хьадаьча Коммунистически Интернационала документех, вошал долча партей литературах. БIаьш тохкамаш ладе йиш я цу темах. Дунен болхлой болама керттерча дешай хьакъехьарча Ленина уйлаех е цо цунна даьчох дувцаргдац вай укхаза. Из къаьстта, Iалаьмате йоккха тема я. Вай цхьан хIамах кхоачам бергба: Ленина вошал долча партешцара взаимоотношеней «стилах», кхыча бесса аьлча, дунен халкъашта юкъе партешта юкъе цхьана гIулакхаш лeладар чакхдахаре хьакъехьарча Ленински искусствах. ХIана аьлча, из духхьал искусство хиннай.

Доазол дехьарча коммунисташца совещанеш еш, дагаволаш, доазол дехьарча коммунисташна моллагIа хIама къайсача е цар проблемай уйла еш хилча, Ленина хьалхара правило яр интернациональни критерий. Из ларде дувцар цо ше аргументаш кхувлаш, выводаш еш, вошал долча партешта предложенеш еш. Уйлаш глобально яр. дунен халкъашта юкъерча болхлой бIарччача болама хьашташ из кхача гIертараш ларде а дувцаш. къамий проблемаш интернациональничарна айхха бувзам а болаш къестаяо — Ленина ше а ишта деш хинад. хIара коммунистатара, хIара пролетарски революционератара а из дIадехаш хиннад. ГIулакх кхыча тайпара лeладелта цо дIатIаэцаш а хиннадац. хIаьта цхьанна саго а кхыча тайпара гIулакх лeладеш хилча моггIйташ а хиннадац, хьоадаь дош моллагIча мехках е партех дале а.

«Сакхеташ вола болхло, — яздаьд цо. — ше эрсий марксистски дезала член лаьрхIа ца Iеш, из ше ишта **дунен халкъашта юкъерча** коммунистий дезала член хилар кхетадеш а ва... Цун цхьанне минута а хада йиш яц дунен халкъашта юкъерча болхлой лелaрах». (ПСС, т. 24, ст. 201).

Ишта уйла йолаш хиннав Ленин ше дийне веллав, цIаьккха хуйна а ца лутш. Цунах ьыводаш мишта ергья яхаш корта лозабе безам дацар. ХIара компарти, дунен тIа моллагIа положени йолаш из яле а, кхыйола парти а ерригa партеш а лархIа декхарийла я. ХIараяр декхарийла я вокх парте балха специфически хьалаш а обстановка а терналъе. Дунен халкъашта юкъера йоккхий проблемаш Iомаеш, ерригa партеш декхарийла и дешай цхьана уйлае а къестаде а.

Ленина дунен халкъашта юкъерча болама гIулакх ишта леладеш хилар цу сахьате кхетадора цунна контакт хиннача моллагIча доазол дехьарча коммунисто. Ишта чуесса цунах йола уйла дунен тIа саго мел йоаккхача хана яхар. Вошал долча партеварча сага ший саг хулар Ленинах. Французa, немеца, швейцарца е китайца дувца йиш яр цунца эггара чоалхаенчох, ший мехка, ший партена эггара лоархIамечох. Ленина ше яхар кхетадергдолга а хови, цу мехкара гIулакхаш шийна довзаш хиларагIа а дунен коммунистически болама хьашташна хьежжа цкъаза фу дича бакъахьа хургда а оалаш.

«Дерригa дуне оагадаь саг, укх дуненна лоархIаме мел дар а цунна эггара бIарзагIдар а ший уйлаех чакхдоахаш хиннар, — яздаьд 1925 шера французски коммунисто П. Вайан-Кутюрье, — из саг ше дунен тIа мел яьккхача хана йиш йолаш вар китайски кулена, носильщика негра хеттача тайпара хIама кхетаде а цун уйла а е. ТоIаваь воаллача аннамита а индуса а гIулакхаш ленинградски металлиста дараш санна, парижски текстильщика дараш санна. Кердача Виргине шахтера дараш санна цо кхетадеш дола хьадийлла книжка дар цунна. Ленин бокъонца ваь ваьннача кердача сага сибате вар, из вайна тIайоагIача хана хургеча пробраз яр».

Ишта лерхIар Ленин эзараш болча из вайзача е кхыметтел из вайнача, цунга ладийгIача доазол дехьарча коммунистех болча наха.

Доазол дехьарча коммунисташа лоархIар Ленин шоашта эшараши проблемаши теркал еш из хиларагIа. Цар сий дора цун, цунах даьлла цхьаькха интернационализма гIулакх бахьан а. Ленина даим белгалдоахар цаI болча болама гома чуь компартей бокъонаш цхьатарра хилар лоархIаме долга. Цо дизза хьаллоацар тайп-тайпарча мехкий социалистически партешта юкъера гIулакхаш дувцаш. 1882 шера «Интернациональни наькъаца цхьана гIулакхаш лелалургдац бокъонаш цхьатарра йолча партешта юкъе мара» (К. Маркс и Ф. Энгельси. Соч., т. 35, оагIув 221) яздаьча Энгельса хийттараш. Ленина а ладора ишта. «Вай доккхал ду, — яздаьд цо 1920 шера. — болхлоша мукъабоалара лоаттабеча къовсама сийлахь-доккха дешаш еай тайп-тайпарча мехкий болхлой опыт теркал а еш цар знанеши лоIама лоархIа а лоархIаш революционни пролетариата дунен халкъашта юкъерча дисциплино ма яхара къестадеш хиларах...» (ПСС, т. 41, оагIув 272 — 273).

Уж Ленина хийттараш, дуненга йоацаш. бокхача лоархIаме хилар дунен коммунистически болам чIоагIлуш лаьттача хана. Ленина диктовать деш вацар. Цо цхьанена а тIагIортадацар: цо хIаахетавора, тешавора. Цхьаьца йолча компартешта е лостамашта юкъера къовсамаш мелла ирен сихденнеи хилча а, Ленина чIоагIа лоархIар шийна хетар алара а тIайийца яьлча массане а кхоачашъе езаргйола решени тIаэцача дакъа лацара а бола хIара парте бокъо.

Ший ираш санна уйлаш йолаш болча наха ше критика еш хилча из мел лоралуш сов доа ца оалаш хулар гуш да, масала, 1920 шера май болабеннача хана хIаьтта яздаь даьша хинна «Коммунизмерча «левизма» берий лазар» яха книжка, къаьстта а цун Англех дола кортош «гIалат е эзделагIа доаца хIама» нийслой къаргдолаш дешар е английски социалистически болам» теттара дика боазаш волча сага деша далар дехаш Г. В. Чичерина яздаьча письмо тIара (ПСС. т. 51, оагIув 186—189).

Го еза лeладеча дерригача гIулакхех боаллаш хиннача интернационализма, ленински партийни этика вок оагIув а. Ше къувсаш болча нахаца лeладу эздели гIужкхи цIаккха а боарамал тIехдаккхацар цо е принципиальни дешаште юха а валацар. Цун критика гIарж аьнна вIаштахьош хила йиш йолаш яр. Цун цIаккха а мацар хилаш ар интернационализмана тIера бувлараша, моллагIча формах ялe е национализм летараща. ший парти кхыярел тIех лерхIарашa е из дунен боламах дIахоздас гIертараща.

«...Цун багах ара доладелар, кIара минута чIоагIлуш дола, айххьаза тIагIортара къамаьл, — яхаш дувц къаьнача итальянски коммуниста У. Террачине «аьрдехьарчарна» (цу даькъе цунна шийна а) духхьала дерзадаь хиннача 1921 шера Коминтерна кхоалагIча Конгрессе Ленина даьча къамаьлах. — Цо дерригa а нийса тIаьIалтIазаккхар, дерригa паркинг дошкхаш йохайир формулехи концепцехи лаьтта гIишлош. Ше баьъе гIерташ дари? Дацар! Из да хьинаре наступлени яр, хIана аьлча, «нагахьа санна конгресс «аьрдехьарчар» хьаькъале доацача гIалаташта духхьала тIагIертта наступлени еш ца хилча. берригa болам хIалак хургба... Тхона, эрсашта, уж аьрдехьара фразаш хьоггехьа даха моттиг йоацаш кIордаьй».

Из яр доазол дехьара коммунисташ шоай организацеш хIаьтта мара хьае болабалаза хинна юкъ. Къона вошал дола партеш шоай когаш тIа хьал ура утташ латтар. Цар дукха членаш мишта дукха кулгалхойи шоай парте деккхараш, цун программа, къаьстта а цун тактика мишта хила еза бокъонца кхетадеш бацар. Партийни организацешка хьачуухаш хинна цхьаболa нах марксизм геттара эсала кхетаеш бар, кегар юкъе кхухьаш а барт эгIабеш а бола анархически уйлаш йола ца хови юкъенха кагийча буржуазни деятелаш а нийслора. Цхьайолча партешна геттара хьаьрбаьле хьовзар «аьрдехьарбараш», вокхарна юкъе — аьттехьара оппортунисташ. цхьайолча моттигашка дисциплина эсала яр, укхаза а дIа а парти екъаялара кхерам эккхар. ЧIоагIа къовсамаш дар Коммунистически Интернационала конгрессашка ира дискуссеш яржар.

Болам чурча кхерамах лорабар къаьстта лоархIаме хиннача цу хана, Ленина массане а кхеторг а долаш хьагойтар пролетарий баьчча мишта хила веза. Тайп-тайпарча мехкий коммунисташта хьалхашна къамаьлаш дора цо сийлахь-воккха идеолог, стратег ше хиларагIа тарра дагь ца Iеш, массанена а кхоачара хетача новкъосто санна: ше аьсалеи сонта воацаш хиларца, гуманностаца, «инарал а» командир а хила гIерташ ца хиларца, кхыбарий опыти знанеши лархIарца нах цецбоаха кулгалхо. Дерригача дунен тIа коммунисташта юкъе цхьатарра барех цаI лерхIар шийх. Из цу сахьате массане а теркалдора. хIаьта цо а кIезигагIа гIо дацар вошал долча партешта юкъера отношенеш чIоагIъяра, ца эшаш йола тренеши конфликташ ца хилийтара.

Германски болхлой болама ветерана Клара Цеткинас яздора цунах: «Из геттара дIаувра новкъостех, уккхаморг вар, дукхабарех цаI вар. Ниcт хиларца, бIарахьамарца, цхьанна хIамница «кулгал ду саг» хиларагIа цхьаннена Iоткъам бацар... Масса а оагIорахьара ше вувзаенна волча шийна нийсса бараштa юкъе нийсархо санна хулар Ленин».

Сийлахь-воккха революционер, сийлахь-воккха демократ а вар. Цо бокъонца кхетадора политика меттел наькха гIулакхаш а хоьра эггара халагIа хьалаш эттача хана а парти нийсача новкъе йига. Цудухьа дар вошал долча партешта из чIоагIа хьаштхилар, Цун довзув доацаш сий дора, хIаьта дилла тешаме а хиннаб.

Эрнст ГЕНРИ, писатель. (АПН).

ИСЛАМ КЪАМИЙ ДЕША ХЬАКЪЕХЬА ЗАМАНЦА ТАРДЕ ГIЕРТАР

Юкъарча гIуллакха — коммунизм хьалхьара шоайла вIашн новкъостал а деш, вежарашха бола нхьата дезал санна дах мехка деррига халкъаш. СССР халкъий йохарйоаца цхьоагIон вежарашха дола доттагIалли шинщегIа хьахинадац, из хьахинад къахьетамхой экономически, социальни, классови хьашташ цаIаш а юкъара а хилара ларда тIа, марксистско-ленински теоре идейяи ларда тIа. СССР-е къамаши народносташи гаргадигари цхьатарра бокъонаш йолаш долча советски халкъий вежарашха бола бIарча цхьа дезал кхьабари Коммунистически парте лоттабьача сийлахь-боккхача къовсамах хьахиила хIамаш да.

Коммунистически парте бодх бу интернациональни бухзамаш дIахо детIадоаладаран чIоагIдаран. СССР дерригача халкъашта юкъера вежарашха дола доттагIал дог а долаш йола ленински къамий политика лоаргIегIа ц йоалийташ чакхъяхара. Коммунизмага бодача некъагIа вай общество детIахкувлача хIанзарча этапе вай мехка халкъаш дIахо шоайла гаргадутилгени царна кхьъе а гара айхагIа дола вежарий гIуллакхаш оттаделгехь шиЙ а гара лоархIамегIарча социализмачи идеологически проблемех цаI лоархI парте.

Цу денкарашка диллача къахьтта бокхача лоархIаме дух вайна юкъе цхьайолча моттигашка хIана а нийслуш дола шиерача замах юхедисса зуламе гIуллакхаш дIадаккхар. Дьнах тешалга цIендаь дIадаккхар, советски наха интернациональни осттистически кхетам балар чоалхане, дукха оагIош йолаш хIама да. Из проблема къоастара, КПСС XXV съезда решенешка белгал ма даккхара, чакхдоаха гIуллакхаш лайдангIен дола долаш хилийтара лелабу чинъ комплекси, Iилман лард йолаш, моттигера шоай тайпара кьадаш теркал а деш хила беза. Из проблема къоастаера IалашоатIе чIоагIа лоархIам а беш, КПСС ЦК-с унах тIеххьарча шерашка этно-конфессиональни гIуллакхашка диллача чоалхане йолча районашка мероприятей бIарча комплекс чакхйоах интернациональни атеистически кхетам балара. «Интернациональни атеистически кхетам балара опыт проблемаш» яхаш тематика а йолаш алха Къилбаседа-Кавказски регионе чангкьалхар Iилма-практически конференцеш: 1973 шера июле Нальчике 1978 шера мае Махачкале. Уж бокхача лоархIама хилар коммунистически мировоззрени хьакхлийтара тIадерзадь партийни, советски, кхыча общественни организацей гIуллакхаш тоадара.

Дын влияниена вIаз латтача наха интернациональни атеистически кхетам балара проблемашца комплексни нинъ лелабар бахьан долаш мурдий тоабаш шерагара шерага кIезиглу, даьлах тешараштa бIаргагуччa лийлу дына керте латтарий авторитет. Из миштта хила ма доаггIара дола гIулакх де детIаенача социализма хьалашка.

Хьалха хургдар, нагахьа санна ды а цу даькъе этноконфессиональни уйлаш а дIаяхара гIулакха деррига декхараш кхоачашдаь даьхад аьнна хийттача. Вакъдараша хьахьонх, дынашта, цу даькъе бусалба дына а, керте латтараш тахан а тIехьа шоай мукъагIа йолаш мел йолча формашцей методашцей бахача наьха цхьадолча даькъа юкъера шоай позицеш, влияни лоаттаь ца Iеш, ахы тIа шерье а дага хилар.

Этно-конфессиональни белгалонаш гучалелхийтача, кIеэнтача лоархIамс доацача бахьанех цаI да вай общество бусалба дына керте латтараша леладу гIуллакхаш. Ислама гIуллакхаш вай ханарча хьалашца, советски наха дагара даращца тарлургйолча тайпара леладе гIерт дына керте латтараш. Дын кикалаш, ды цу тайпара тарбе дагахьа масса тайпара килоалаш а лелаеш, шоашта бола аьттув а лехаш даьлах тешараш шоай влияниена кIал оттабен дына вахар дIаьхдеи гIерт. Бусалба дына вниалаша дика кхетаду, СССР халкъашта юкъера вежарашха дола доттагIал дIахо чIоагIдара проблемашца вай мехка мел лоархIаме моттиг дIалоац. Массала а шиЙ цхьан деррагIа хьабоагIаш хинача ислама кхыча дынах болча махкацарча гIулакхий хьакъехьара идеяш хIана юха а юхдед, кхайка а яц, диндалийтед, дюкад гIоазот, бусалба ды эттара толашагIа ба яхаш хиппа принципаш, и. кх. дI. Цар шоашта ховшшехьа а хьоаха ца деш дуьт КъорIа тIа чIоагIъьлча бусалба ды тIех хиларах йолча лардерча ноидешцех, дын фанатизма байрекха хIал хьалхарча заманашкахьа цIий Iоухийташ даьча тIемий историех, кхычарех доза хIамаш. Цар, кхыча бесса, дынан багара доагIаш санна йоах, ислам массаза а хиннаб дунен халкъашта юкъерча доттагIален воашалеи идеологена тIехьа, цхьабаьда бусалба ды тIех лоархIаш хинна принципаш вIалла хьоаха а яц.

Вай мехка дын-къамий деша шаьра белгалйоал ислама юкъера шн тенденци. Цхьан тенденце маIан бусалба ды кхыча бусалба доацача, дымел тIех хиларах йола традиционни идеяш хьалларах латт. Белгалдаьнкха доагIа, из тенденци СССР-е бусалба ды лелаберий гIулакхашна Iалашоаттe мела хьахьенха хилар, из кхьеттел, фанатични уйлаш йолаш болча нахагарех дын группировкашкарех дIанийсахача, даьлах тешараша а хьаллоацеши теркам тIабохийташ ца хилар. Из миштта кхетаде деза аьлча, бусалба ды тIех лоархIаш йола цу тайпара идеяш кхайкаро советски гражданишта юкъе этно-конфессиональни доазув оттаду, ды болаш хилча миштта хила деза яхаш, хийра бахьан боаденен боахкабу нах. Цхьабакъда, советски заман хьалашка цу тайпарча идеяшта ер ма йий кьама цIенкашта социальни пот гIортола яц, хIана аьлча уж шоай социальни чулоацамга диллача даьссен цхьанена доаца хIамех да. Цудухьа бусалба ды тIех хиларах йола идеяш вай деношка духьалеш а хинна латт, цхьанна а тайпара тарлуш яц уж социалистически интернационализмо лерхIаринца, советски вахара хьисапаца а советски наьха идеалашца а. ХIаьта а, даьла вувцаш долча бусалба дын литература тIех дына керте латтача цхьабараша дела хьехамашкех зелу дIаяхача замалоцняхьа бусалба ды тIех хиннаб яхаш, цунна юха тIадита гIерташ дувцараш. Масала, СССР Европейски даькъем СибрегIени бусалба наькха духовни управлене муфте Шамир Хаялетдинова «Ислам ва иболат» яхача шиЙ книжка тIа кхайкаду: «Хоастам хиваб бусалбе хколларце, вайх кхьахотамбьача АллахIа». Бусалба ды тIех ба яхаш цу тайпара идеяш кхайкалый 1969 шера 8 марта Казански соборни маьждига имама-хатыба Х. Ярулина. Цо яхад: «Воаш лоархIаш хинне вай дай дикаца дега кхаба беза вай, царна ламазаш де декхарийла да вай; нагахьа санна уж оарцагIа бахьна хиннабецарех ислам цар тIайЙца хиввабецарен, дало ма дахьалда. херц хIамаех теша дезаш хиннa хургдар вай, тIехьадиса хургдар».

Цу тенденцена тIехьа латтараша къамий культура, хьашташ, оамал, быт чIоагIъеш хиннаб йоах бусалба ды. Даьлах тешараштa каст-каста хьехамаш ду цар, нагахьа санна ислами цун Iалашаши хиннанцаре «бусалба» халкъаш моцагIе а деш кхыча халкъех дIа а йIна дIадаьнна хургдар, шоай къаман башхалонехи шоай тайпарча оамалехи даьнна хургдар яхаш. Бусалба дына керте латтараштa хетачох, ше лелаберий къаман хьашташ лорадеш латт ислам. Цу тайпарча тенденце бусалба наха шоаш тIех хетаргбола тенденци дег чу йоссаю, цудухьа харцахьа а вуламе а я.

СССР-е дын-къаман дешах йола хIанзарча ислама шоллагIа тенденци кердача куцахьи хьаюте. Цу тенденцена тIехьа латтараша нерттера лерхIар исламски идеяш вай социалистически вахан гIуллакхашца таръяла гIертила да. СССР-е къамий дош вIаштIехьданхари къобастадари теркал а деш.

Цхьабакъда, шоллагIа тенденци шиЙ тайпара гучаьнал. Цхьа-дале, ислам вай заманда тарбе гIертараш КъорIа тIа ладьрапшех дын-къаман дешах йолча ислама кхыча идейяш лардаш тIарей юха бовлац, цхьабакъда къаьнара идеяш хIанзарча заманна тIатоннае гIерт. Из а лаьрхIа шоаш гIуллакхаш леладеча хала, бусалба дына керте латтараша каст-каста хьанхайнаду, къамий дешах хаьца аьлча, марксизма-ленинизма идеяш моргаш я КъорIа идеяш яхаш. Масала, Махачкалерча Торкински маьждига имама Умаров Мухьаммеда 1977 шера 9 сентябре шо къамаьл деш йоахар, «беррига нах, цIекан бос, раса, бахьна мотты, кхыдараш мичча бесса дале а, АллахIа тарга цхьатара ба. Сага цIения бос, мотт е моллагIа а кхьйоала общественни вахарера лелеш бахьан долаш а ца деш сийлахьвоккхача АллахIа совгIат дергда цунна, сага совгIат дергда цо укх дунен тIа цо леладаь духхьал дика хIамаш бахьан долаш». Дына керте латтача цу имама яхачох, кхыча дынах болча нахаца моастагIал дац ислама. деррига адамаш дика гарга цхьатарра да, кхьакха тайпа «мунепаниьханам» «гаьурашь» бац, и. кх. дI. Цул совгIа цар йоах, дуникхача социально-политически нравственни проблемашка, цу даькье этно-конфессиональни проблемига а диллача марксизма-ленинизма тIех ба ислама хьехам. Масала, доазам дола «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIхетал» яха марксистски лозунг дапха а доашхаш, бусалба дына керте латтараш йоах. «АллахIах теша, вIашн хийра ма дувла, тIаккха бац ма балийталаш шо моастагIий хиначa хана АллахIа шоаех бах къахетам. хIаьта цо шун деган вIашн гарга диад, тIаккха шо цун къахетамагIа вежарий а хинна дIадахадI» (3-гIа сура, 98 аят) яхаш дуцаца КъорIа тIара хьахийна да из. Цу тайпара, дына керте латтараш, КъорIа тIара хьахийна хIамаш марксизма лоархIаметIарча политически лозунгаца тарде а гIерташ, бусалба дынца дува цун маIан, КъорIа тIа юцар ахы тайпа солидарность, вешта аьлча бусалба ларда тIара цхьоагIо яле а. Цхьабакъда, хIаьта а хIанзарча исламски модернисташа шоай тайпара доаших КъорIа, дынах тешарашoа, ислама хьакъехьа корта а болаш цхьаккха а хIама ховш воацача марксизма-ленинизма хьехам морг да КъорIа, къамий деша цар идеяш цхьатарро я аьнна хетийта гIерт уж. Цу тайпарча доашхамашца дынах тешарий психологена воздействи е лерхI цар, цунна кIаьдде безам ба бусалба ды шоаш тIех лоархIилга.

Цу тенденце шоллагIа белгало гучаьовл. КъорIа тIен ислама кхыча идейяш лардаш тIен чIоагIдаь дола бусалба ды тIех лархIарах дола лоархIаметIара дын хьехамаш. дынах тешарех исламски модернисташа хIанзарча хьалашка шоеята ховшшехьа а хьайла кхухьаш хиларца.

Дын гIулакх хьаллоаттадераша вай общество кхыча дынах берех бусалба нах тIех ба яхаш йола идеяш даьлах тешараштa дагайохийтаб, царех лечкъаю, хьайла кхухь уж. Цхьабакъда из деррига а цхьа бахьан доацаш дац. Цудухьа историга хьежачa, вай ханара бусалба дына керте латтараш дIаяхача исторически заман объективни мах бе а тайп-тайпарча конфессешта тIехьа латтараштa юкъерча гIуллакхашнара ислама боккъонца йола юкъ хьахьокха а лоархIабеш бац.

«Исламски ды цIаьнкха а хиннабац моастагIал доаш кхыча къамашцеи кхыча дынашцеи, — йоах «Советски Союзера бусалбаш» яхача журнала статья тIа. — Из хиннадац е вай пайхамар волча хана а, е Арабийски эгIайрен тIа из ды дIабоаржабе болабьча хана а, е пайхамар венначул тIехьагIарча халифий замахахьа а. Кхы халкъаш бусалба нахах лата доладелча мара гера бе деладац бусалба наха. Дезача КъорIон вай пайхамарех, даьла салам хилда цунна, бусалба нах тIахьех кхыча халкъашца машарех доттагIал долаш бахара, вIашн новкъостал дара. Уж гIуллакхаш дына лард я». Лакхе аьнначa тайпара, исторически фактана тешал ду, бусалба дына керте латтараша из ды кхыча дынаштех дыхий теченештех тIехьа латтарел толаш хилара бIаьшерешка дийна хилара, «гаьураштa» духьала бусалба нах цар гIоазота лийна хилара. Дына керте латтараша дуц, духхьал исламо, бусалба дын организацеш а массаза а халкъашта юкъерча доттагIала тIехьа лаьттараш. деррига халкъаш шоай къамий оамалашца дегIаамара тIехьа лаьттараш, цар къамий метташ детIадоаладара, цар шоай культура, традицеш, обычеш хьалоаттаяра тIехьа лаьттараш ялаш.

Адамашта къахьтта а вIарзхоштa. шоаш еш йола алиш дIа ца алийтеи кхьиметтел шерьей гIерташ болча бусалба дына керте латтараша тайп-тайпара модернистски киловзелаш лелаю. Бусалба ды тIех лерхIара эттара реакционнегIа дола лоархIаш юхадаха а кхьиметтел царнем коммунистически идеалаштен юкъера «цхьа юкъара хIамаш» лаха а гIерт уж. Цу гIулакха цар Iоттараш ю шоаех цхьадолча дахьо «социализма совешний шоай халнахьа вах ца бахьа» шоайл хьалхагIа дIабахараштa. Бусалба дына керте латтараша шоай де йиш йолаш мел дола хIама ду дIаяхача замалахьа дына керте латтараш ислама хьехама керттерча принципашта «тIеребувлерца» иагиркой нийса хьалхебара наьхъа тIа цар вIашдутьалеман оттaь хиларах бехке бара. 1970 шера Ташкенте хиннача бусалба дына керте латтарий конференце аьча «Ислама социальни элементаши хадарa замаш» яхача доклада тIа йоахар, «...пачхалхьа хара эжел чIоагIа ларха хиннай, хIаьта духхха хIамаш декваш, эшадеш, доазув уттадеш хинна хиларо новкъарле яь кхувеш йоагIа тIехье нийса хьалхеяра». Ислам прогрессивни лоархIам болаш ба ала гIерт бусалба дына керте латта уж нах.

Бусалба дына керте латтараша чIоагIа болх бу ислама дына хьехама модернизаци яра. эль-беши хетарах долча советски законодательства гуманни принципех пайда эц цар. лаьрхIа Iомаду ислама культа из тIатоввадарца дувзадеина дола деташ. Цар дына кхетаю дына культий хьакъехьарча, «Iачахьалхенах киназа кинназах школей дIакьоастаярах» йола исторически ленински декрети СССР Конституце 52-гIа статьяи ларде уллача советски законодательства демократически принципаш, царех пайда эца гIерт уж даьлах тешараштa исламо еш йола влияние чIоагIъяр духьа.

Цхьабакъда, дына модернизаци е гIертачар мел чIоагIа тIа киловзелаш лелайой а, обществера дын влияни мелуш я. ХIанзарча дунен тIа вераыргвоацача унахочунгарa хьал да дынга, кIоаргача арвисо юкъеберзабаьб из, хIаьта дына хиланача арвисо тIа-тIа кIоаргагIен шерагIен готтъю дынах тешарий вахара сфераш. Дына керте латтараштa, цунна мел чIоагIа модернизаци е уж гIерте а, дIабаланза бергбоаца из юха социбе могаргдац функнагIа дича а. Цхьабакъда. цунца цхьана, вай атеисташтa хьалхашка лоархIаме декхар латт — хIанзарча дыний модернистски тенденцеш кIоаргагIа Iомабар, цин духьа долаш, цIелача дагара боацаш из хилар хьагучаданхари дIахьокхаре, хIана аьлча, цхьана тарде йиш яц цхьана тарлургдоаца Iилмани дынен ши хьисап. Уж деррига декхараш кхоачашдаро, шеко йоацаш, гIо дергда дынах юхедисса наьха санхетам чура хIамаш цIендаь дIадахара.

М. ВАГАБОВ,
философски Iилмий доктор, профессор.

ПЕРМСКИ ОБЛАСТЬ. Октябрьски революце 10 шу дизара цIерагIа Соликамски калийни комбинат — хьалхарча пятилеткаша хьакхелдар — шуьа болхама дукхагIа удобренеш лоаттаерех я. Верхнекамски солини бассейн комплексно караерзаелга вIаштIехьданккхара «Уралкалий» яха производственни объединени вIашагIъеллачуд тIехьагIа Октябрьски революце 10 шу дизара цIерагIа цхьоалагIа Соликамски калийни производственни рудоуправлени аьнна цIи тиллай цунах. Предприятена реконструкци яьй, отрасле эггара хьалха дIадоладаьд укхаза хьадоахача калийни тухел комплексни пайда эцилга. ХIанз комплекса шера йола мощность 1 миллиони 200 эзари тонн удобренеш я.

Производственни хьоахамаш лакха хиларахи удобренеш дукхагIа арахецаш хиларахи рудоуправленена Къахьегама ЦIеча Байракха орден еннай. ХIанз Верхнекамье болх беш я «Уралкалий» яхача объедиенене чуйоагIа 5 йоккха предприяти. Цар шера арахец 13,4 миллион тонн калийни удобренеш.

Предприяте хьалхьий шера 1 миллион тонн гранулированни удобренеш арахецаш хургйола керда цех. Из махке удобрени дунен рынке чIоагIа къердаш я.

Из тIехдика продукци чIоагIа раьза а хулаш дIайю доазол арахьарча мехкашка, цу даькъе Итале, Финлянде, США.

СУРТА ТIА: удобренеш склад.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

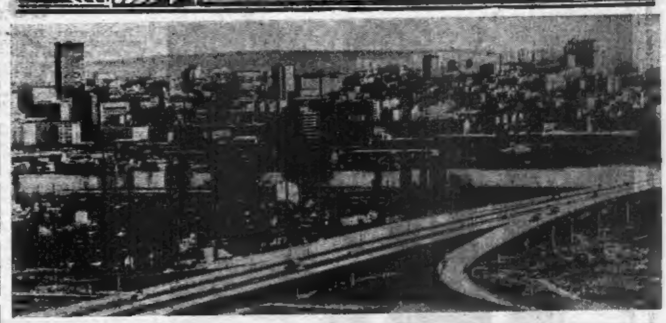

ЮГОСЛАВИ ТАХАН

БЕЛГРАД — Югославе Социалистически Федеративни Республикан столица.

ТАСС фотохроника.

ДоттагIаша цхьана гIуллакхаш леладар

БОЛГАРИ КОСМОС IОМАЕШ Я

— Программа Iалашоате низкъала я, аьнна болгарски новкъостий дийна лоархIабу цунах, — вIалла дукха ха а йоаццаш ииттe йоатар СССР летчика-космонавта Петр Климука «Работническо дело» яхача газета корреспондента Ю. А. Гагарина цIерагIа космонавташ кийчбача Центре пилотируеми полета кийчлуш болча болгарски тохкамхех дуцаш.

ХIаьта, тIеххьара а, хьатIакхьачар дукхача хIана деза сатийсе, дог тохадолийташ дола ди — 1979 шера 10 апреле — Болгаре дезал долча къонгех цаI космосе урагIа вахар.

Деррига а ала шу совгIа мара дьахкадацар Болгарена дукхача хана хагалаттаргйола событи хинин — борта тIа латташ дика болх беш йола эггара хьалхара болгарски космически прибор а йолаш хинна «Интеркосмос-8» яха социалистически мехкий содружества спутник урагIъяна. Из дар 1972 шера декабрь бетта. Болгаре Халкъа Республикаx хилар дукхьах космически ара шиЙ дей-мехка хьаьъча апертура гIонца космически тохкамаш деча дунен 18 пачхалхьаленах цаI. Болгаре космосе тохкамаш де торо хилар тешал ду социалистически система совалешт Iалашоате йоккхий хилара, социалистически содружество интернационалистски чулоацам болаш хилара.

Кхыдола социалистически мехкаш а санна, космос йовзарга кхачара Болгаре хьабена инкъ Советски Союзана шиш оагIонна юкъе гIуллакхаш леладаргара «Интеркосмос» оалача дунен халкъашта юкъерча программа гома чурча дукхача оагIонашта юкъе цхьана гIуллакхаш леладарга кхоачаш ба. 1967 шера йоагIа из социалистически мехкий космически тохкамий цу программа юкъе, хIаьта цу хана деш из кхоачашъеча хьинаре дакъа лоацаш а я. Болгарски Iилмахоша дика дакъа лацар «Космос-261» яхача спутника гIонца чакхъьякха Лаьттанна юкъера арен атмосфера лаккхера гIоананна довзара социалистически мехкаша дуьхьалкха аьча космически эксперимента юкъе.

1969 шера Болгарски Iилмий академе хьаьо член-корреспондент Кирилл Серафимов керте а латтеш йола космически физика группа, хIаьта тIехьагIа цунах БАНа чуйоагIа космически тохкамий Центральни лаборатори хул.

Иштта хьатIаетт болгарски Iилмана дагара бартбоа 1972 шера декабри — «Интеркосмос-8» яхача спутнико орбите дьу болгарски космически приборостроене хьаахара «кIорит» ала йиш йола «П-1». Спутника борта тIара цо Iочуейнача Iилма информаце новкъостал дир экватора районашкеи полярни областашкеи хулача хIамай закономерность гучаяккха. 1977 шу хьатIакхачача йолча хана болгарски специалисташа хьаьнЙ космосе урагIа яхийта ворхI прибор. Уж ерригаш а ионосфера тахкара хьаь яр, хIаьта шоаш геттара дика хилар хьа а хьекхар.

Космически тохкамий Центральни лаборатори специалисташа Iоаьнча опыто йиш хилийтар цар 1978 шера приборащ дукха а дукхагIа кийчъярал совгIа, цар гIонца де йиш йола гIулакхаш совдаха а. Духхьал цу цхьан шера хьайир болгарски Iилмахоша 12 уникальни прибор. Царех кхоъ болх беш хилар 1978 шера ноябре урагIъхийтача «Вертикаль-7» яхача евзийнача геофизически ракета борта тIа.

Болгаре зондовни электрофотометрически аппаратуро толамца болх баьб болгаро-индийски цхьана гIулакхаш леладара тома чу Къулбехьен Индерча Тхумба оалача полигона тIара урагIа яхийтача шин метеорологически ракета тIа.

1978 шера образецах йолча приборий доазза даьъа, масала, социалистически мехкий Iилмахой содружества хьеча автоматически унифицированни орбитальни станцеш тIа (АУОС) оттаде лаьрхIа да. Болгарски аппаратура гIонца ионосфера физика, Лаьттанна юкъерча арен глобальни хьалек динамикан даьъерча дукхача хаттараштa доза йолаш шоашта корадарга догдохаш ба Iилмахой.

Царех хьахинарий СССР а цхьадолча кхыча мехкий а Iилмахоша лакха нах беш дола хьинаре балхам ду болгарски Iилмахоша «Интеркосмос» программа гома чу Лаьттах искусственни спутникаш лер, космически метеорологи санна долча космически тохкамий лостамегIа.

Дикка даьъа лаьцад болгарски специалисташа космически биологи медицина детIайсалаеча. Болгарски Iилмахой ба космически полета къаьстта шоай тайпарча факторашна дийнача организмана еш йола влияни йовзара болхаш деш: нагрузка тIехъялар, доаладоар, гиподинами (вешта аьлча, космонавта дегIа торонашта доазув хилар), кхыдараш. ЛоархIаме тохкамаш ду вер, масала, космонавтий психологически хьалий проблемаш, космически полета хьалашка цар деча балхий хьакъехьа. Болгарски специалисташ иштта лохаш ба воккхаргулоши радиаце еча действех лорадеалара фармакохимически средствааш.

Хьинаре дакъа лоац Болгаре «Интерспутник» яхача космически бувзама дунен халкъашта юкъерча система балха юкъе.

Болгарски тохкамча Георгий Иванов юкъе а волаш йола «Союз-33» кема космически полет космически аре кареерзаяра этапех цаI, Болгаре къона космически Iилма дIахо дIахьалха гIоргхилара зелог я.

А. МИХАЙЛОВ.
(ТАСС).

ЮАР: кIайча «вежарий» диктатура

Шагрененв цIона санна, хоба а луш эIанигиу тIеххьарча итташ шерашка колониальни расистски Африка территори. ХIаьта хIанз «хIама тоаденнача» хана хиначуцца нийсдича цунах юха йисар еррига а континента эггара къулбехьен оагIорахьарча йистера лоадам боацаш йола чIегилг мара еце а, из еррига а мукъалкхара проблема лаьрхIагIа латтац.

Расизмая колониализмаи бастион я Къулбехьен-Африкански Республика. МалагIча кIийлен тIа латт ЮАР-е расизма здани, хIаьта йIаьххача хана Iаьдал бе доалледе вIаштIехьдергдий укхаза расистий? Из хаттар ден повестка тIара дIадаланза а да дунен общественность цу дешагга ладувгIаш а я.

ЮАР политически вахара тIагIоллачча гIуллакхашка хьежача, доал ду организаци я укхаза националистически партиe оалаш яр, хIаьта долча бесса аьлча мехка деррига Iаьдал бе доаллар иtз бола «вежарий цхьоагIо», е бурски меттала, «Бродербонд» — деррига гIуллакхаш къайлагIа леладу фашистски тайпара организаци. Цул лакхера орган я юкъарча доацаш цул мукъагIарча «вежарашка» — цу къайлагIча общества 12 эзар сагах латтача членашца гIолла мехка доал деш йола 12 «опостола» совет.

Парламента дукхагIа бола членаш шийх латташ а правительство вIашагIъехкаш а йола националистически партиe, фактически алха «Бродербонда» къизача фашистски диктатура демократически» нимеса я. Из партиe — из я «опостолий» доала керттера шолгIар — хьалхоац бураша, е 5 миллион сагах латтача мехка бахача кIайча нахах 60 процент болча африканераша (голландски поселенций тIехье.)

Бурски меттала «африканер» ятар «африканец» яхалга да. ХIаьта боккъонца бола африканцаш, 20 миллион бола дилла а укхаза баьта нах, шоай цIи лелае боккъо йоацаш ба. КIая баьна африканцаш-м из боккъо йоаль битабец. Цар йиш яц шоай лаьтта баха а. Царех «банту» оал, хIаьта геттара воча йокъал латтача лаьттанарчa лаьрххIача резервацешка бантустанашка — баха дIаухийт. Къулбехьен Африка йоккха еррига территори шиЙ берикате лаьтташ а уникальни Iалама рузкъаш а тIехьа кIайбарий доаллахьа я аьнна дIанхайкадаьд. КIайбараштa уллуча хила йиш я Iаьрка цIона дарий алха эггара халагIа дола физически балхаш деш — шахташка, плантацешка, кхычахьа — из и. нагахьа санна алха кIайча господина иштта хача бакъалхьа хете.

Иштта ба «Бродербондерча» фашисташа оттайьча апартеида система чулоацам. Керттера «вошалло» де лерхIешдар — из оагIарий система дIахо латтилга Iалашдар. ТIа-тIа совлуш латтача къанаш мукъацахара болашa духьала, из ма хулла чIоагIъяр. Къулбехьен Африка Iаьдала доали кIайбарий бара да доалхийтила да.

Из денкар кхоачашдира «Бродербондо» практически дIалийцай расистски империра еррига керттера постапш — президента, премьер-министра, керттерча ведомствий, эскара, полице кулгалхой посташ духхьал «вежарашна» я. «Вошалца» бувзабенна ба правительства беррига членаши парламента дукха а дукхагIа бола членаши.

«Бродераш» кхьиметтел бантустанашта юкъе а бахаб, цар баха чура тIахьожам лоттабара. Иштта, дукха ха йоацаш хоамаш арадийлар Транскейрча бантустана администрацe а экономике а лоархIаме позицеш кара яхача кIайча чиновникех 15 саг «Бродербондо» вербоваь хиннаб аьнна. Дукха ха йоацаш «вошала» къайлагIа съезде шоаш даьча балхех отчеташ яьй цар. ХIаьта цу шер-шера хулача сборийшка къовбалъяь решенеши предписанеши берригача «вежараша» кхоачашъьяла аргйоацаш ма йий. Юхакеначоа чIоагIа Iазаи ду цкъаза ве а вуаш.

Духхьал цу тайпара — дилла а укхаза баьха нах резервацешка дIаахийтарех парламентски демократе маска тIайоаллача цIий Iоухийтача диктатура дирст мехкаь хьа ца лекхарен наькъаца — духьала латта уйла йолаш ба расистски режима доал дераш къам мукъадоаккха.

Цхьабакъда, расисташ шоаш а тешаш бац дукхача хана халкъа моастагIал юхадетта а даим укхаза бахача нахагара хьадахача дахьташка шоай Iаьдал лоаттале а шоай торо хургхиларах. «15 шера оалангара цхьанкха хIама а хувцалургдац, хIаьта цул тIехьагIа тата енкхергда, из катастрофа а хургъяь, — цу тайпара уизара прогноз йир дукха ха йоацаш Къулбехьен-Африкански Республикана керте латтача хлина энкалоц цхьаькне.

Бакъда, тата енкхергда, хIаьта кIайча «вежарий» империк йохарг а я. Амма тамаш я африкански халкъаша — расистски дукъ тIера дIаяхессараша санна, иштта из Iазап тоххаш дараша а — расисташа доал деш янна лерхIа ха царга йоаккхийте. Къулбехьен Африка патриоташа 1979 шу «герои шу да» аьнна дIанхайкадаьд. «Гарбе а доаллаш мукъа довзара лоаттабеча къовсаме толаш баккхара йола лоархIаметIара гарантия я, — аьлад уж деношка арахьнача Къулбехьен Африка Африкански къаман конгресса заявлене тIа. — социализма, дунен пролетариата ивзий, халкъий паргIатонеи прогрессии тIехьарча деррагача ивзий кайцара барт.

А. РАЧКОВ.
(ТАСС).

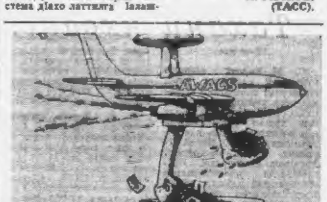

«Советски кхерама» хьакъехьа доацар а дувцаш Пентагоно НАТО мехкашта къачьеллай. НийсагIа аьлча царга ехкай маьха чIоагIа ала йола хьалхагIе хоам беш тIахьожам лоаттабеши йола АВАКС яха система. Системана чуйоагIа кердагIа йолча разведывательни электронни техникица кийчъяь «Боинг-707» яхача тайпара 18 самолет. Цунах валог телаш барий дала дезаргда 4 миллиард доллар.

(Газеташ тIара).

«Унзере цайт» яхача газета тIара сурт.

ТАСС фотохроника.

ТАХАН—В. И. ЛЕНИНА ЦІЕРАГІЙОЛА ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИ ХЬАЯЬ ДИ

Грознерча № 3 йолча юкъерча школе ІалашматедИна вІаштІехьбаьккхаб пионерски болх. Укхаза йоккхагІйола пионервожати я Туктамышева Мария Михайловна. Ер иттагІа шу да цо цига из болх бу. Ший болх, дукха безаш, бераша а пионераша а лоархІаш кочати я Мария Михайловна. Дукха безаши дикен цо ший болх лелабеш хиларах дола тешал да цун наьхка тІа лепаш йоалла «ДикагІйола вожати» яха ВЛКСМ ЦК знак. Укх сурта тІа вайна го Морозов Павлика цІерагІча дружинаца пионерий аргІанарча мероприятех лаьца дувцаш йоалла М. М. Туктамышева.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

Пионерий деза цІей

Вай вахарерча цІейнта юкъе ший белгала моттиг дІалоацаш цІей да 19 май. Цу дийнахьа, 57 шу хьалха, хьахиннай В. И. Ленина цІерагІ йола Еррисоюзни пионерски организаци. Цудухьа хІора шера ва ди доккха цІей дий чакхдоаккх берашек бокхийчари.

Вайна массанена а дика довза «Берий организаци — коммунараш хьалхебара дикагІа бола никъ» яха В. И. Ленина дешаш. Чулоацам кІоарга бола дешаш да уж. Бокхьалдар аьлча, цу берий организацегара дІадолалу хьонача гражданина коммунистически идеяш кхетаяр, дика оамалаш, эхь-эздел, кхьдола дика хІамаш Іомадар.

126 эзар саг чувоагІаш йолча вай республика пионерий организацена 1978—79 дешара шу хьалдиза да доккхача дикача хІаманца. Шоай бокхагІа болча новкъосташца, комсомольцашца пионераша дикача толамашца чакхдаьккхар Ленинскии комсомола 60 шу дизара цІей. Дика чакхьаьккхар «Хьа тешаме тІехье я тхо, комсомолІ» яхача пионерий отрядий марша этап. ХІаьта укх шера наьна яьннай «Беррига меххара пионераш Ленина гІулакхашта тешаме ба» яхача марша керда этап. Цу маршаша новкъостал ду кхетама болх айбара, тоабера, пуи политически чулоацам кІоаргбара. Дружиный советаша бахийтаб «Са Даьхе — СССР» яхача экспедиция комсомольцашта карагІдаьннача дикача хІамай наькъаш, сийлахьвоккха баьча В. И. Ленин лийнна моттигаш йовза а тахка а аьна пионераш.

Пхи эзар гарта болча лерйоахараша Іома а даьд, Іомадеш а латт шоай юрта, района, республика комсомольски организацей истори, техкад тІем тІа, кхьаьхьгине комсомольцашта карагІдаьнна дика хІамаш. Марша доакъошхой саьхетам чу граждански оамалаш чІоагІъяра пионерашта гІо-новкъостал дергда «Нохч-ГІалгІай АССР-а карта тІа Ленина цІи» яхача операце.

ДуккагІа йолча пионерий коллективашка тоххама балхаца пхьана буззабеша ба тимуровски болх. Тимуровцаша йоакхо ю парте, революце, комсомола ветеранех.

«ГІоадаха наьха дегаш» яхача дикача гІулакхий операцена чувоагІаш ва 29857 пионерий дешархой. Наха кІоаргІа баркал оал Нестеровски баркІ шерарча школа, Грознерча № 58, Мекенски юртарча. Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школай тимуровцашта. Укх шера марта хиннача тимуровцей республикански слете тимуровций командай дикагІа болча доакъошхоашта елар «Артек» яхача Еррисоюзни пионерий лагеро бола путевкаш.

Аркадий Петрович Гайдар ваь 75 шу дизара юбилей дика чакх а льикха, къонача тимуровцашна лаьрх тІехьа гІайоагІача хана тимуровцей дика гІулакхаш леладе. ГІо-новкъостал эшаш болча наха гІо дара, йоакхо яра гІулакхаш кхы а чІоагІагІа шерде. Бокхьалдар аьлча, А. П. Гайдара эггара дикагІа дола памятник хургда уш.

Берий къонача дегашка Даьхе къоигаш хила дика уйлаш, коммунистически цІена идеяш чуйоссаю Л. И. Брежнева «ЗІамига латта», «Юхадийндалар», «Целина» яхача произведенеша. Пионервожатеша, хьехархоша пионерий дружинашка чакхдаьхад цу книжкех дола героико - патриотически дешараш. Цу дешараша берий ховхача дегашка чуйоссаю дика уйлаш, довзийт Даьхен истори, хоийт мел хало наш Іувшаш диллад советски наьха таханаро гІоза вахар.

Берий Іалашмате чІоагІа безам тІабодаш да «Зарница» яха пионерий тІема-спортивни ловзар. Цу ловзаре дакъа лоацаш ва 122 эзар дешархо. Коталон Ленна хетадаь чакхдаьккхача цу ловзаре коталонаш наьхар МагІалбика, Старопромысловски, Надтеречни районий юнармейцаша. Даьхенцара цІаккха хадаргбоацца безам, майрала, турпала мутІахьа хилар гучадоаккхаш да вай Даьхе лораеш шийна дІаденнача къонача пионера Морданнов Володяна памятник оттадайтара пионераша ахча гулдар. Республика дийн-дийнагІа болча пионераша дакъа лоацаре да из памятник хьадалача хана хургйолча митинге.

ХІара шера вай Нохч-ГІалгІайчен пионераша хьинаре къахьег дешархой бригадашка, школай лесничествашка. Хьайбеш лелаечей звеньяшка, ялат, баьцадаараш, сом чуэцача юртбоахама къахьетамхошта гІо-новкъостал деча. Субботникаш, воскресникашкей пионераша а гулдаь дІачудоллад 5 эзар тонн тиша аьшк. «БАМа пионерий поезда» яхача Еррисоюзни операцена вай республикерча пионераша даь совгІат да из. Цу гІулакха аьрхІа пионерий аьшк лоаладелча традици а хиннна дІаяттад «Красный молот» заводе. Из лоаладеча даьха лоап оьпи гулдеш хинача дикагІа болча пионераша.

Берашта, пионерашта болх беш бола нах хила беза идейно цІена, бераш дезаш, дега камаьршал йоаллаш, бераша дезалургдолча дикача, хозача хІамашта гІакхуш. Уж тайпа дика оамалаш йоахкаш, шоай болх цІенен дикен лелабеш, дешгара дега из тоабеш хьабоагІа бокхагІа бола пионервожатей: Грознерча № 21 йолча школера Тимошенко Валентина, № 15 йолча школа-интернатера Барахоева Марем, Грознерча № 3 йолча школера «ДикагІа воле вожати» яха ВЛКСМ Знак лелаю Туктамышева Мария, Ведана районерча Махкеты яхача юртарча юкъерча школера Элсанукаева Яха. Урус-Мартанерча № 5 йолча юкъерча школера Довлетукаева Нура, дешархой а пионерий а республикански Двореца пионерий отдела заведующи Кулеш Светлана. Октябрьски района пионерий ЦІен директор Донкаева Галина, кхыбараш. Цар кулгацца пионерий дружинаша тоабаь хоабаь лелабу шоай болх.

Пионерий доакхача цІейца даькъала хилда яю, хьамсара новкъостий! «Берригача меххара пионераш Ленина гІулакха тешаме ба» яхача марше толамаш дала вІаштІехьа хилда шун!

С. КНЯЗЬКО,
ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретарь, республика пионерий Совета председатель.

Шефски балха — 60 шу

Укх денношка Грознерча эскарий ЦІагІа хилар СССР Герзашцарча Низамий культура а искусства а учреждений культурно-шефски болх лелабу 60 шу дизара хетаь республикански собрани. Нохч-ГІалгІайчен республикански военно-шефски балха комиссена карагІдаьннарчохи ца деш дисачохи лаьца доклад йир цу комиссе председатела, запаса капитана Х. К. Шаптова.

Цигга собрание гІоамаьлаш дир Нохч-ГІалгІай АССР культура министра заместитела А. Г. Митрофанова, эскарий ЦІен начальника В. А. Лиманскес.

Военно-шефски болх дикагІа лелабаьча активистанта сийлен грамоташ, «СССР Герзашцарча Низамашка лелабеча культурно-шефски балха отличник» яха значокаш, кхыдола мах бола совгІатана дІаделар. Грознерча гарнизона эскара Л. С. Святенькоси республика чурча гІулакхий министра заместитела А. Ф. Гелагаевен. Иштта, уж совгІаташ делар культура балхахой профсоюза обкома председатела Н. П. Светайлова, Нохч-ГІалгІай АССР искусствай заслуженни деятела, композитора У. А. Бексултанова, йоазонхошта Чахкиев СаІида, Мусаев Маьмада. Къалбаседа-ХІирий АССР халкъен ВГІАССР заслуженни артистана В. Н. Плужникованг., РСФСР искусствай заслуженни деятела, скульптора И. Д. Беликова, кхычарна.

Собрани чакхйоалаш цун доакъошхоша тІайцар тІехьа тІайоагІача хана из болх кхы а дикагІа тоабаь, белхоькхаме лелабара культуран искусствай балхахой тІахьежаш дола кхайкар.

Бек АВАДИЕВ.

КАГИРХОЙ ЭСКАРЕ УХ

ЦІей хьисапе хийтьаь я укх денношка кагирхой Советски Эскаре гІулакх де тІабехара йола пункташ. ЦІханена тІехьа шоллагІа болаш дІаухь хургбола артиллеристаш, танкисташ, фордахой, кхьбараш тІабола пассажирски поездаш. Уж ба дешаро дика знанеш еша, физкультурой спортох дегІа чІоагІбаь. Даьхенна хьалхашкара шоай декхар тешаме кхоачашде болха кагирхой. Царех дукхабараш къахьегама чам бейса а ба белабеша а ба.

...Республикански призывной пункте хьантоач Назрановски района юрташкарей горадерег кагирхой боалабеш йоагІа машин. Царна юкъе ба «Знаменски», «Назрановски» совхозашкара слесараш Балаев Салмани Шадиев Темирхани. Уж ба шоай кулгашца кхашка бІаьстан аннаш балхаш де юртбоахама техника кийчъеш хиннарех. Салманек Темирханев йоах:

— Дика хет тхона тхоаш Советски Эскаре дохкаш. Даьй сий ца дожадеш тхоай декхар дизза кхоачашде хьожаргда тхо.

Хургболча бІухошта юкъе ва Назрановски совхоз-техникум чакхьаьккха Могушков Абубакар. ЦІагІа вуь воша ва цун. Абубакар эггара зІамагІа ва. Цо йоах:

— Са бокхагІйола векарий, эскаре гІулакх даь баьннаб, хІанз уж района тайп-тайпарча предприятешка шофераш болеш къахьегаш ба. «Вижа салте хилалахь», аьнна кІагъеваьхкаб со вежараша. Айса церна доша кхоачашдергда аз.

— Са а ва вуь воша, — йоах ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода слесара Нальгиев Бахьаудина. — Цхьабочьяа, уж сол зІамагІа ба. Шоей ха хьалтача уж а гІоргба эскаре гІулакх де. Каст-каста цига наьхат яздеш хургва со. Бахьахьа да уж хІанзе а дика гІулакх хила майрбола болабелча.

Наьсархоша цхьана эскаре бахар Заводской районера призывникаш а. Уж а укх наькъабаха баьнна пар дай-нохой, гаргара нах, новкъостий а дегаш гІоздаьнна бап. Дукха тІара машар лораеш ха уІа латтача Советски Эскаре гІулакх деза — сийлен а белхате тІехье а декхар да.

С. ВОРОНИН.

• • •

Укх денношка вай республикера кагий нах Советски Эскаре гІулакх де ухаш ба. Къахьегама коллективаша, дешара заведенеша шоай кагазаш а телаш торжественни накъабоах уж. Иштта, эскаре гІулакх де болча берригачагирхой вІашагІтеха митинг хилар укх денношка республикански призывной пункте. Призывникашка моаршал а хоатташ митинге хьайиллар республикански военкома заместитела подполковника В. А. Плигина.

— Сий дола традицей йолча Советски Эскаре гІулакх де долх шо, — аьлар митинге къамаьл даьча парте Грозненски горкома инструкторо А. М. Джинкиево. — КПСС, Советски пачхьалкхе, массаза а йоакхо ели хиннай ший Эскара. Тахан вай Герзашцара Низаш Даьхе лораяра мел ницкъ долаш да.

Республикански военкома политически дешашта волча заместитела Г. В. Кононова дийцар Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамхошца даьла толамаш. Советски Эскаре вай мехкахой иншта гІулакх деш ба.

Митинге къамаьл дир Наьсарера Советски Эскаре гІулакх де водача А. Дидигова.

— Тахнарча торжественни дийнахьа оаха доал лу, — аьлар цо, вай социалистически Дай-мохк тешаме лораде, моллагІа агрессор юхатоха. Тхо хьожаргда тІемен политически отличникаш хила. Тхоай Даьхена хьалхашкара декхар дизза кхоачаш а даь цІа дерзаргда тхо тхьамсарча Нохч-ГІалгІайче.

М.-В. ЦИЦКИЕВ.

Спорта хоамаш

ШИИ ЛОІАМЕ КІАЙТОХАРГАХ ЛАТАР. Юртарча спортсмений «Урожай» оалача ДСО Централни Совето Перме чакхьаьккхар бокхагІа болча кхелетарашта юкъе шоашоаб дозалагІа хьалхара моттиг яккхара йола яхь. Цига даькъа лоацаш хиннача 26 командана юкъе а дика толамаш даьлар вай спортсменашта. Иштта, 45, 48, 65 килограмм дозал долча Абубакаров Руслани, Аєхабов Хьусени, Хамдуев Вадруди шоллагІча моттига ираэераш хилар. ХІаьта 52, 60 килограмм дозал долча спортсменашца къовсабеннача Муртазалиев Сайд-Хьусени Хамдуев Амрудин кхоалагІча моттигашка дІаийсбелар. Цу тайпарча яхьашка цІаккха а мегаргвац хІанз котало яьккхар-кх аз аьнна мелзала. Уж гІулакхаш баьхан долаш чемпионий цІерех баьлар Асхабов Хьусени, Муртазалиев Саид-Хьусени, Хамдуев Вадрудин. ТІехьа-тІайоагІача хана царна а кхьгча спортсменашта а цу гІулакха теркам айбара дика масал да из. Цу яхьашка вай спортсменаш кийчбаьраш ба тренераш СССР спорта мастераш Магомедов Асадуллах Ильясов Алхазури.

А. БЕК.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 МАЙ
I ПРОГРАММА
ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА ЙОЛА ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИ ХЬАХИННА ДИ.

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.00 — «Массаза маьл хилба». Концерт.
[illegible]
10.00 — Туламеш ...
[illegible]
21.00 — «Ха».
21.35 — Оперетта артистий сайре.
[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

20 МАЙ
I ПРОГРАММА

[illegible]

КУЛЬТУРА БОЛХЛО ХИЛА ЛЕЗАШ БОЛЧА КАГИРХОЙ ТЕРКАМГА!

Нохч-ГІалгІай республикански культурно-просветительни училище 1979—1980 дешара шера дешархой дІачуэцаш хилар дІахайкаду

Укх отделенешка: **библиотечни а культпросветбалха а** (хьалхара, иллеш дахара, театральни коллективай кулгалхочун специальность Іомаергйолаш).

Иллеш дахара, театральни, библиотечни отделенешка дІаэц 10 класс чакхьаьккхараш, хІаьта хьалхара отделене — 8 класс аьнкхараш.

Училище чакхьаьккхараша лу квалификаци:

1) **библиотекарь;**
2) **клуба болхло** — культура ЦІен директораш, юртарча клуба заведующеш, методисташ, художественни кулгалхой, культура отдела инспектораш.

Деша багІара хана:

1) библиотечни отделене — **2 шу;**
2) клубни отделене — 10 класс чакхьаьккхараш — **2 шуи 4 бутти,** 8 класс чакхьаьккхараш — 3 шу.

Деша боагІараша экзаменаш дІалла еза 10 августа дехе 20 августа кхачалца укх предметех:

10 класс чакхьаьккхараша: **ерсий мотти литературех** (сочинени): **СССР истори** (устно).

8 класс чакхьаьккхараша: **ерсий мотт (диктант); ерсий мотти литературех** (устно).

Клубни отделене деша боагІарашка музыках кхетам ба, е бац хьож.

Училище деша дІаэца аьнна луш йола заявленеш дІаийцо **1 июне деха 31 июле кхачалца.**

Дешархой стипендеца Іалашбу юкъарча боккъонех.

Заявлени хьачуяла еза директора цІерагІа ер документаш шийца а долаш: дийша хилара документ (подлинник), вахача моттигера справка, медицински справка (форма 286), 3х4 размер йола 3 фотокарточка.

Занятеш дІайолалу 1979 шера 1 сентябре.

Училища адрес: город Грозный, улица Ленина, 7/23, телефон 3-66-65.

ГІИШЛОНХОЙ БАЛХА ГОВЗАЛ ЮМАЕ ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-техническе училище ДІАХОЯТ укх профессех кердача дешара шера дешархой деша дІачуэцаш хилар:

1. **Малар** (гІишлош еча болх бе);
2. **Штукатур-облицовщик-плиточник;**
3. **Каменщик-болатех аьшкабетонах конструкцешта монтаж ю монтажник;**
4. **Слесарь-сантехник, газосварщик;**
5. **Юрташка гІишлош хьаьхо мастер.**

Деша дІаэц 15 шу даьнна а кхы бокхагІа а бола, 8 — 10 классаш чакхьаьхка бола кагий нах мехкарий.

Деша багІара хана:
8 класс чакхьаьккхарашта — 3 шу;
10 класс чакхьаьккхарашта — 1 шу.

Училища кердача дешара комплексе болх беш а дешара-производственни оборудованеца дика Іалашъаь а я. Дешархой мах боацаш кхачанца, обмундированеца, общежитеца Іалашбу, хІаьта 10 класс чакхьаьккхараш стипендеца а. Деша багІача хана дешархошта производственни дешар Іомадеча хана баьча балхах 50 процент боараш болаш ахча тел.

Училище деша вагІаш яьккха ха къахьегамца стажаца дІалоархІ. Юкъера профтехучилище чакх а яьккха экзаменаш дІаеннарашта юкъера образовани професси ялараж дола диплом дІалу.

ТІехдика диплом а эцаш чакхбаьнна дешархой болх баь хилара стаж йоацаш вузе деша дІа а эц льготаш а лу царна.

Училище деша воагІачо хьачудала деза ер документаш:

1. **Директора цІерагІа язьаь заявлени;**
2. **Дийша хилара документ;**
3. **Вахача моттигера справка;**
4. **Вовь ха тІайола тешаа е паспорт;**
5. **фотокарточкаш** (размер 4 х 6 йолаш);
6. **Медицински справка.**

Документаш дІачуийлу 8 сахьат даьлча деза 17 сахьат даллалца.

Училища адрес: город Грозный, Старопромысловски района, Катаяма цІерагІа керда поселок, Шефски улица, 23, цига ва йиш я Централни рынкера йоагІача №№ 4, 6, 28а, 11а йолча автобусашца Ташкала яхача уж соцача кхачалца, е № 11 йолча автобусаца 7-гІа лини яхача кхачалца.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Граждан! Эггара кІезигагІа мах бокккхача хана, шийн хашнахьо эца шоашта кхаж боагІаш йолча чурча пачхьалкхен 3-процентни заема облигацеш!

Тиражашта юкъерча хана хьалхагІа оеш заема облигацеш эцаргІа хьажа шоана кІезигагІа ле хулаш уж эца йиш я шун.

Иштта, 31 мае кхачалца йолча хана сберегательни кассаша заема облигацеш йоахк эггара лохагІча курсовой мехагІа:

20 сома маьха яр — 20 сомахи 10 кепигахи;
10 сома маьха яр — 10 сомахи 05 кепигахи.

1-ча июне деза облигацеш йохкаш хургьа йоагІийоагІараш.

20 сомахи 30 кепигахи, 10 сомахи 15 кепигахи.

Цу заемах хІара шера 6 тираж хул, е хІара 46 дийнахьа — цкъа.

АргІанара тираж хургьа 30 июне Киеве.

Тиража лоахадертда 5000, 2500, 1000, 500, 100, 40 сома кхашамаш.

Кхаж бара йола торо дуккагІа хул хІара тираж хиларца.

Заема облигацеш паргІатта сберегательни кассашка йохкеш а эцаш а я.

Оаха хьехар ду шоана, льготни маьхах облигацеш эца шоашта.

СССР Гострудсберкассай
Нохч-ГІалгІай республикански управлени.

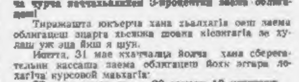

Тахан республике гІоллей Грозней кІезиг-дукха морхаш а йолаш йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи, фегара температура республике 28—33, Грозне 30—32 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, тайп-тайпарча оагІоашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 25—30 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Тахани кхоанеи хургда

19-ча мае

С. М. Кирова цІерагІа культуран салаІарен парк. Пионерски организаци хьаяьча денна хетадаь дукхача наьха сакъердар. 10.00. Болх беш хургьа аттракционаш. «Са пионерски илли» яха радиоконцерт. 12.00. Берий утренник. 14.00. Массовни ловзараш, викторинаш. ПоскхагІйолча пионервожатей агитбригадай хьажар. 16.00. Республикански техникий театра спектакль. «Советски сага моральни эхь-сибат» яха лекци. 18.00. Кооперативни учета механизаци техникумай художественни самодеятельноста концерт. 19.00. «Тхо — хьа кхоане, Даьхе» яха кинофестиваль. Кагирхой салаІара сайре.

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 10.00. «Къона ленинхо» яхача клубо дезду пионерски организаци хьаяь ди. 11.00. Болх беш хургда «Заманхо» яха кинотеатр. 13.00. «Дагалаттар» яхача кинодезарий клуба заседани. 17.00. «Ден кердадараш» яха кинопанорама.

Н. К. Крупске цІерагІа культура Дворец. 10.00. Болх беш хургьа аттракционаш. 12.00. «Хьо деха, са илли!» яха музыкальни утренник. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. «ТІоарска бургац» яхача клуба яхьаш. 12.00. Волейболах йола яхьаш. 17.00. «Вай Даьхен апараш» яха духовой оркестра концерт. 18.00. «СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химзавода — 25 шу» яха беседа.

20-ча мае.

С. М. Кирова цІерагІа культуран салаІарен парк. 10.00 — 14.00. Радиоконцерт. 14.30. Массовни ловзараш, викторинаш. 16.00. «ХІанзара Китайн советско-китайски вІаши юкъара гІуллакхаши» яха лекци. 16.00. Просвещене балхахой ЦІен спектакль. 17.00. Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 18.00. Художественни самодеятельноста концерт. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

В. И. Ленина цІерагІа культура Дворец. 10.00. Йоккха зал. Берий художественни самодеятелноста коллективай творчески отчет. 11.00. Болх беш хургда «Заманхо» яха берий кинотеатр. 17.00. «Ден кердадараш» яха кинопанорама.

Н. К. Крупске цІерагІа культура Дворец. 14.00. Болх беш хургьа аттракционаш. 14.30. Болх бергба «Къона ленинхо» яхача берий кинотеатро. 19.00. Кагирхой салаІара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. «КІай ладья» яха шахматни турнир. 12.00. Волейболах йола яхьаш. 13.00. Дай-мехка гІоаза киноца никъ белга. 15.00. Массовни ловзараш, викторинаш. 18.00. «Вай кІира» яха радиожурнал.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктохаяна секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен денношка.

СФ05164. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3106.